

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Kultuurhariduse osakond

Kunstide ja tehnoloogia õpetaja õppekava

Maarja Jõevec

**TÖÖJUHENDID LIHULA LILLTIKANDIS KÄSITÖÖESEMETE
TEOSTAMISEKS II JA III KOOLIASTMES**

Magistritöö

Juhendaja: Irja Vaas, MA

Kaitsmisele lubatud .....

Viljandi 2019

RESÜMEE

Tööjuhendid Lihula lilltikandis käsitööesemete valmistamiseks II ja III kooliastmes

Erinevatest uuringutest on selgunud, et õpetajad vajavad käsitöö tundide mitmekesistamiseks tööjuhendeid, mis tutvustaksid eesti rahvakunsti. Oluline on tutvustada õpilastele kohalikku käsitööpärandit ja sellest inspiratsiooni saada. Sellest lähtuvalt on antud magistr töö eesmärgiks koostada Lihula etnograafilisest lilltikandist inspireeritud tööjuhendid õpilastele käsitöö tunnis kasutamiseks ning täiustada neid vastavalt ekspertide hinnangule. Tööjuhendite koostamisel toetuti põhikooli riiklikule õppekavale ja kohaliku pärandi Lihula lilltikandi tutvustamisele ja õpetamisele. Uurimistö käigus koostati viis tööjuhendit ja tööjuhendite toetamiseks töökava näidised õpetajale. Tööjuhenditele tagasiside saamiseks viidi läbi intervjuud viie käsitöö ja kodunduse õpetaja ning ühe kooli õpilastega Lihula piirkonnast. Tagasisidet arvesse võttes tehti tööjuhendites vastavad muudatused. Õpilastelt ja õpetajatelt/ekspertidelt saadud hinnangute tulemustest selgus, et tööjuhendid ning töökava näidised sobivad tutvustamiseks ja õpetamiseks kohalikku rahvakunsti ning Lihula lilltikandit põhikooli teise ja kolmanda kooliastme käsitöö tundides. Koostatud tööjuhendeid saab edaspidi kasutada käsitöö tundides Lihula lilltikandi tutvustamiseks ja õpetamiseks, selle tulemusena säilib meie rahvakunstipärand ka tulevastele põlvkondadele.

Võtmesõnad: käsitöö õppematerjal, Lihula lilltikand, II ja III kooliaste, tööjuhendite koostamine

SUMMARY

Instructions to make handicraft items using traditional floral pattern from Lihula in the II and III school levels

Different studies have shown that handicraft teachers could use new and interesting instructions to diversify their classes, especially instructions which would introduce Estonian folk art. It is important to introduce local handicraft heritage to students and get inspiration from it. For aforementioned reasons the main purpose of this thesis is to put together instructions inspired by ethnographical floral pattern from Lihula for the students to use in handicraft classes and improve the instructions according to opinions of experts. The instructions were put together relying on the national curriculum for lower secondary school and keeping in mind introducing and teaching the traditional floral pattern from Lihula based on the local heritage. In the course of this research five sets of instructions were compiled and to complement the instructions also work plans with examples for the teachers were made. To get feedback on the instructions interviews were conducted with five handicraft teachers and a student from the area of Lihula. Taking the feedback into account respective changes were made in the instructions. The evaluation of the students and teachers/experts was that the instructions and the work plans with examples were suitable to introduce and teach local folk art and the traditional floral pattern from Lihula in the II and III school level handicraft classes. The instructions that were put together can be used to introduce and teach local heritage in handicraft classes and as a result our folk art heritage will also be preserved for the generations to come.

Keywords: handicraft study materials, floral pattern from Lihula, II and III school levels, making instructions

SISUKORD

RESÜMEE.....	2
SUMMARY	3
SISUKORD	4
SISSEJUHATUS.....	6
1. LIHULA LILLTIKAND RAHVAKUNSTIS JA KÄSITÖÖTUNDIDES	8
1.1. Rahvakunsti olulisus	8
1.2. Lihula lilltikand rahvakunsti osana.....	10
1.3. Rahvakunsti osa riiklikus õppekavas	13
1.4. Eelnevad uurimused.....	14
2. TÖÖJUHENDITE KOOSTAMINE	17
2.1. Õppematerjalide koostamise põhimõtted.....	17
2.2. Lihula lilltikandiga tööjuhendite väljatöötamine.....	19
2.3. Tööjuhendid Lihula lilltikandis käsitööesemetele	23
3. UURIMUSE METOODIKA	27
3.1. Valim	27
3.2. Uuringu protseduur	30
3.3. Uuringu tulemused.....	34
ARUTELU	41
Uurimistöö piirangud ja ettepanekud.....	44
Tänuõnad.....	45
KASUTATUD ALLIKAD	46
LISAD.....	50
Lisa 1. Intervjuukava õpilastele	50
Lisa 2. Intervjuukava ekspertidele	51
Lisa 3. Uurijapäeviku väljavõtted	52
Lisa 4. Tööjuhend „Monogrammidena nelaraamat“	52
Lisa 4.1. Tööjuhendi „Monogrammidena nelaraamat“ töökava näidis õpetajale	57

Lisa 5. Tööjuhend „Lillekimbuga käsitöökott“	59
Lisa 5.1. Tööjuhendi „Lillekimbuga käsitöökott“ töökava näidis õpetajale.....	63
Lisa 5.2. Mustrilehed lillekimbuga käsitöökotile	65
Lisa 6. Tööjuhend „Lillemotiiviga mündikott“	68
Lisa 6.1. Tööjuhendi „Lillemotiiviga mündikott“ töökava näidis õpetajale.....	72
Lisa 7. Tööjuhend „Lillemustriga märkmikukaaned“	74
Lisa 7.1. Tööjuhendi „Lillemotiiviga märkmikukaaned“ töökava näidis õpetajale	78
Lisa 8. Tööjuhend „Lihula seelikumotiiviga lahttasku“	80
Lisa 8.1. Tööjuhendi „Lihula seelikumotiiviga lahttasku“ töökava näidis õpetajale ..	84
Lisa 8.2. Mustrilehed Lihula seelikumotiiviga lahttaskule	86
Lisa 9. Hindamismudel Lihula lilltikandiga käsitööesemetele	88
Lisa 10. Fotod näidistöödest	91
LIHTLITSENTS	97

SISSEJUHATUS

Oleme mures eesti kultuuri ja eesti keele säilimise pärast, kõikjalt tungib meie kultuuri võõras ja välismaine. Iga uus põlvkond kannab mingil määral vastustust meie rahvakultuuri ja pärimuse säilimise eest. Tuntud rahvakunstnik Anu Raud on öelnud: „On vaja näidata ja õpetada, kui ilus on meie esiemade käsitöö, kui ilus on eesti talu oma traditsioonilises terviklikkuses. Viimane aeg on väärtustada oma esiisade kultuuri, kõikvõimalikul moel kindlustada ja edasi arendada oma kodukandi meelt ja kombeid, olla eestlane ka kodukultuuri ja kangakirjade kaudu.” (Tammiste 2012, lk 16)

Meie tänapäevase käsitöö algupära tuleneb suurel määral Eesti rahvakunstist, pärimuslikest töövõtetest, värvilahendustest, mustritest, neid kasutades hoiame samaaegselt kultuuritraditsioone. Eesti erinevates piirkondades on väga rikkalik rahvakunstipärand, ammuste aegade mustri- ja värvikombinatsioonid inspireerivad looma erinevaid omaloomingulisi käsitööesemeid. Kohaliku rahvakunsti tundmine tugevdab kokkukuuluvustunnet ja sellega tegelemine annab meile kindlustunde, et eesti rahvakunst säilib ka järgmistele põlvkondadele.

Põhikooli riikliku õppekava õppe- ja kasvatusesmärkidest saame lugeda: „Eesti kool seisab eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimise ja arengu eest, seepärast pööratakse põhikooli õpetuses ning kasvatuses erilist tähelepanu eesti keele õppele.” Kolmanda kooliastme lõpuks peaks õpilane tundma ja austama oma keelt ja kultuuri ning aitama kaasa eesti keele ja kultuuri säilimisele ja arengule. (ibid., 2014)

Antud uurimistöös pööratakse erilist tähelepanu kohalikule pärandile- Lihula lilltikandile, mis on kantud ka Eesti vaimse kultuuripärandi nimistusse. See tikkimislaad, mida rahvasuus nimetati ka roosimiseks, sai alguse 19. sajandi lõpul Lihulas ja ümbruskonna külades (Mandel & Vaab 2009, lk 9). Oluline on oma esivanemate pärandit uurida, saada sellest inspiratsiooni, et saaks luua uusi ja huvitavaid tekstiile. Sellest lähtuvalt olen eelnevalt kirjutanud seminaritöö „Lihula lilltikandi meistrid Saima Mägi ja Maie Roos” ja

lõputöö „Lihula punasepõhjalised tikitud tekid: etnograafiline aines, loominguline ja pedagoogiline aspekt” . Loogilise jätkuna valisin oma magistritöö teemaks „Tööjuhendid Lihula lilltikandis käsitööesemete teostamiseks II ja III kooliastmes”. Erinevatest uuringutest selgub, et õpetajad soovivad tööjuhendeid, mis tutvustaksid eesti rahvakunsti. Õpetades ka ise käsitööd on tekkinud vajadus kohaliku pärandi tutvustamiseks lihtsate, õpilasi inspireerivate ja nendele jõukohaste tööjuhendite järgi.

Sellest lähtuvalt on magistritöö **eesmärk** koostada Lihula etnograafilisest lilltikandist inspireeritud tööjuhendid õpilastele käsitöötunnis kasutamiseks ning täiustada neid vastavalt ekspertide hinnangule.

Antud töö **uurimisküsimused**:

1. Kuidas sobivad loodud tööjuhendid Lihula lilltikandi tutvustamiseks ja õpetamiseks?
2. Millisel moel ja määral oleks vaja ekspertide/õpetajate hinnangul tööjuhendeid täiendada ja parandada?

Töö koostamise käigus viiakse läbi empiiriline ekspertuuring 5 õpetaja/eksperdiga ja õpilastega, kes annavad tagasisidet loodud tööjuhenditele. Töö esimeses teoreetilises osas antakse lühiülevaate rahvakunsti olulisusest ja Lihula lilltikandist kui kohalikust pärandist. Rahvakunsti käsitlemisest põhikooli riikliku õppekava kontekstis. Tehakse kokkuvõtte uuringutest, mis tööks vajalikke teemasid käsitlevad. Töö teises osas tuuakse välja tööjuhendite koostamise põhimõtted, käsitletakse tööjuhendite väljatöötamist ja kirjeldatakse tööjuhendeid. Töö kolmandas osas on uurimismetoodika, analüüsitakse eksperthinnanguid ja kuidas täiendatakse tööjuhendeid vastavalt nende soovitudele. Töö lisades tuuakse välja tööjuhendid Lihula lilltikandis käsitööesemete valmistamiseks, töökava näidised õpetajatele, fotod näidistöödest ja hindamismudel tööjuhendite toetamiseks.

1. LIHULA LILLTIKAND RAHVAKUNSTIS JA KÄSITÖÖTUNDIDES

Meie muutuv maailmas võib inimene üha enam kaugeneda oma traditsioonidest ja kommetest. Samas on väga oluline säilitada eesti keelt, kultuuri, rahvakunsti. Eesti keele seletav sõnaraamat ütleb: „Rahvakunst on rahvakultuuri kuuluv kunstilooming, mis avaldub tarbeesemete, rõivaste, mööbli, hoonete jms. vormis ning kaunistustes.” Samas ei ole rahvakunst midagi möödunud ega kauget, sest sellest saab ammutada mõtteid ja ideid uute eestipäraste asjade loomiseks (Pink & Teder 2005, lk 89). Sellest lähtuvalt tuuakse järgnevas peatükis välja erinevaid seisukohti rahvakunsti olulisusest, antud magistritööst lähtuvalt eelkõige tekstiilses käsitöös ja tikkimises. Tehakse lühiülevaade Lihula lilltikandist, kui kohalikust rahvakunsti pärandist. Vaadeldakse põhikooli riiklikku õppekava rahvakunsti seisukohalt. Analüüsitakse erinevad uuringud mis käsitlevad rahvakunsti ja tööjuhendite kasutamist käsitöötundides.

1.1. Rahvakunsti olulisus

Kui vaadata ajalukku siis meie tuntud rahvakunsti uurija Elle Vunder on Eesti rahvakunsti algusajast kirjutanud, Eesti rahvuslik kutseline kunst hakkas kujunema alles 19. sajandi ärkamisajal. Alles 20. sajandi alguses algas talurahvakunsti väärtustamine ja sellele järgnes ulatuslik esemete kogumine Eesti Rahva Muuseumi. (ibid., 1998, lk 513)

Rahvusühtsuse põhimõtte muutus taas olulisemaks pärast 1934. aasta riigipööret. See suundumus väljendub selgelt haridusministri abi ja endise Riigi Kunsttööstuskooli direktor Voldemar Pätsi sõnades, kes 1938. aastal on öelnud: „On tarvis, et kodutööstus muuseumides leiduva rahvakunsti elemente kasutaks ja selle põhjal edasi arendaks meie rahvuslikku kunsti. Iga rahvas, kes suudab oma loominguga tähelepanuväärivalt ehtida ja rikastada üldist kultuuripõldu, ammutab sellest iseteadvust ja seega tugevat toitu oma rahvustunde süvenemiseks ja kasvatamiseks.” (Teras 2015, lk 50) Sellest lähtuvalt ja

tänapäevaste rahvakunsti arengutega arvestades võib öelda, et meie rahvakunst on olnud pidevas kasvamises ja arenemises.

Väga rikkalik pärand on kogutud Eesti Rahva Muuseumi ja ka teistesse Eesti muuseumitesse, kus on võimalik saada inspiratsiooni erinevate tekstiilide näol. Kultuurimälu säilitajate, vahendajate ja võimendajatena on meie rahvakunsti kaunid esemed olnud eelduseks, et meie külas, vallas või kihelkonnas jäävad traditsioonid püsima või taaselustuvad (Vunder 1998, lk 528). Tänu kunagiste käsitöömeistrite loomingule on meil võimalik saada nende töödest inspiratsiooni ja luua uusi ja huvitavaid tekstiile. Sellest lähtuvalt on oluline käsitleda antud teemat, et teada ja väärtustada kohalikku rahvakunsti.

Kui vaadata teiste maade rahvakunsti traditsioone, siis leiame, et ka Norras peetakse lugu rahvakunstist. Kristensen kirjutab oma raamatu sissejuhatuses, et sobitades vanad mustrid tänapäeva, hoiame me ja anname edasi tähtsa osa meie kultuuriloost. Samas loodab ta, et suudetakse huvi äratada käsitöö vastu noorte hulgas. (ibid., 2001) Rootsis kasutatakse vanu mustreid inspiratsiooniks tänapäevaste tekstiilide loomisel, on teada erinevaid mustriraamatuid, mis pärinevad mitmesaja aasta tagusest ajast (Augustsson 1986, lk 9). Tuntud kunstnik William Morris on saanud innustust ja inspiratsiooni peenvillasest lilltikandist. See tikandiliik on ka teisi kanga- ja tapeedikunstnikke paelunud. Kaasajal köidavad tikkijaid ja kunstnike algupärase tikandi värv, tekstuur, pistete mitmekesisus ja ajatu olemus. (Tönismann 2007, lk 194)

Ka Eesti moeloojad on saanud inspiratsiooni meie rahvakunstist. Piret Puparti arvates on Eesti rahvakultuur pärast selle igapäevasest kasutusest kadumist elanud mitmekesisel elul. Kord lausa kontrollimatult populaarne, siis jälle peaaegu varjusurmas. Toetudes vaid väheste rahvakunstiga tegelevate entusiastide õlule. (ibid., 2011, lk 7) Vunderi järgi on käsitöö moemõjulise arengu kõrvale 20. sajandil tekkinud uus nähtus, see on folklorismil põhinev vana rahvapärase käsitööoskuse elustamine. See rahvusliku eneseteadvusega seostuv suund on olnud eriti viljakas ja kestnud seniajani (ibid., 1998, lk 205).

1.2. Lihula lilltikand rahvakunsti osana

Lihula lilltikand on 2018. aastast kantud Eesti vaimse kultuuripärandi nimistusse. Lilltikandit aitab elus hoida Lihula Lilltikandi Selts, mis loodi 2011. aastal. Selts korraldab igal aastal Lihula lillkirja festivali ja on ühiselt välja andnud raamatu „Lihula lilltikand. Õpetus. Mustrid. Inspiratsioon.”, mis tutvustab kohalikku pärandit- lilltikandit. Urve Selberg on öelnud, et selts loodi eesmärgiga tuua Lihula lilltikand taas populaarsete käsitööoskuste sekka (ibid., 2017). Kõik see innustab ka õpetajaid antud teemaga tegelema ja õpilastele kohaliku pärandiga seotud teadmisi edasi andma.

Ajaloost on teada, et 19. sajandi lõpul kujunes Läänemaal välja täiesti omanäoline lilltikand. See oli tikkimislaad, mida rahvasuus nimetati roosimiseks. Tikand sai alguse Lihulast ja ümbruskonna küladest. Enamjaolt tikiti ühevärvilistele pool- ja täisvillastele sõidu- ja vooditekkidele. Tikiti madal- ja varspistes kirevavärvilisi ja lopsakaid lillekimpe, pärgi, vanikuid, väänduvaid oksti. Tekkide kaunistustes võib näha stiliseeritud või naturalistlikke lillekimpe, mida täiendasid südamemotiivid, linnud, monogrammid ja aastaarvud. (Mandel & Vaab 2009, lk 9) Tikandit on kasutatud ka Lihula punasepõhjalistel seelikutel, mis on populaarsed üle Eesti. Selle moe algatas Marie Mustkivi 19.-20. sajandi vahetusel. Tikiti üldjuhul punasepõhjalistele seelikutele, tikandiga kaunistati seeliku alläär, seeliku pind kaeti lilleõitega hõredamalt. (ibid., 2007, lk 42)

Järgnevalt tuuakse välja Lihula lilltikandile iseloomulikumat materjalid, värvid, tehnikad. Vaadeldakse milline on motiivistik, inspiratsiooni allikad ja kasutus. Etnograafiliste tikitud tekstiilide **materjalidena** kasutati kodukootud täisvillast või poolvillast linase lõimega kangast, hiljem ka villast kalevit. Tikkimislõngadeks kasutati kahe- ja kolmekordseid villaseid lõngu (Vunder 1992; Mandel & Vaab 2009; Koger 2014). Ka tänapäeval jälgitakse, et tikandi materjalid oleksid naturaalsed, aga kasutusel on juba tunduvalt rohkem materjale ja erineva jämedusega lõngu.

Tikandi aluskanga **värvina** on kõige iseloomulikum Lihula tikandile kindlasti punane, aga on tikitud ka kirsipunase-, musta-, pruuni- ja hallipõhjalisele kangale (Vunder 1992; Mandel & Vaab 2009). Tikandilõngades torkab silma tugev kontrastsus ja julgus erinevate värvitoonide sobitamisel. Tikandites domineerivad erinevad rohelised, sinised ja roosad

toonid, lisaks täiendavad neid kollased, lillad, oranžid, valged, hallid ja pruunid-beežid värvid (Vunder 1992; Mandel & Vaab 2009). Vunder toob välja, et tekitikandites on eriti armastatud kirjud loelõngad (ibid., 1992, lk 47), neid lõngu on nimetatud ka neolõngadeks (Koger 2014, lk 10) ja rahvasuus neotud lõngadeks. Need on lõngad, mis on värvitud erinevat tooni värvidega, nii et üleminek ühelt toonilt teisele on märgatav. Enim on kasutatud neolõngade värvimisel roosat, rohelist ja sinist värvi. Tänapäevaste tekstiilide loomisel võetakse värvitoonide valimisel üldjuhul eeskuju etnograafiast. Populaarsust kogub ka neolõngade kasutamine.

Tehnikast on eelkõige iseloomulik madal- ja varspiste tikkimine (Vunder 1992, lk 47), vähesel määral on kasutatud ka mähk-, sõlm- ja linnusilmapistet (Koger 2014, lk 14). Tikandile on iseloomulik küllaltki pikkade pistete kasutamine, range ühesuunalisus ja korrapärasus (Vunder 1992; Mandel & Vaab 2009). Madal- ja varspistes tikkimist on nimetatud ka rahvapäraselt roosimiseks (roosidega plangimine, roosidega langimine), mida tehti võrdlemisi pikkade pistetega (Vunder 1992, lk 47).

Tikandi **motiivistik** on väga rikkalik, fantaasiaküllane ja mitmekesine. Tundmatuõieliste lillemotiivide kõrval kujutatakse kibuvitsaõisi, roose, pojenge, murtudsüdameid, meelespeaõisi ning teisi lilli. Tikandites on rikkalikult lehti ja varsi. (Vunder 1992; Mandel & Vaab 2009) **Kompositsioonis** on õied koondatud enamasti segalillekimpudesse, mis võivad olla paelaga kinni seotud või asetatud lillekorvi või vaasi. Lillede paigutuses valitseb kindel süsteem. Taimede hulka on tikitud linde, monogramme, aastaarve (Mandel & Vaab 2009, lk 13).

Inspiratsiooni on kunagised meistrid saanud loodusest, lisaks on eeskuju võetud trükimustritelt, postkaartidelt, reklaamümbrikest ja teiste tikkijate töödest. Kunagised meistrid on mustreid ise loonud. Tikkimise käigus omandatud kogemuste põhjal hakkasid nad ornamente looma, samas neid mitmekesistades, täiustades ja muutes. (Vunder 1992; Mandel & Vaab 2009; Koger 2014) Kunagine tikkija Liisu Jaaniks on öelnud: „Kuidas süda on tunnud ja silm näinud, nõnda käsi teinud.” Meistrite loodud mustreid kopeeriti ja jäljendati (Mandel & Vaab 2009). Tänapäeval saadakse tikanditeks inspiratsiooni etnograafilistelt tekstiilidelt, aga luuakse ka ise omanäolisi mustreid.

Ajalooliselt on **kasutusel** olnud tikitud sõidu- ja vooditekid ning rahvariide seelikud. Tänapäeval on samuti tikitud tekke ja rahvariide seelikuid, aga tikandit võime leida ka väiksematelt esemetelt nagu sussid, kindad, kotid, raamatukaaned ja erinevatel riietusesemetel.

Kui vaadata erinevaid uuringuid, mis on tehtud Lihula lilltikandist, siis tuuakse välja uurijate poolt erinevaid tähelepanekuid. Hilda Linnus oma raamatus „Tikand Eesti rahvakunstis II” on põgusalt puudutanud Lihula lilltikandit, rohkem on rõhku pandud rahvariidel esinevale tikandile. Ta toob välja, et erilise tikandiga kaunistati 20. sajandi algul Lihula ümbruse seelikuid ja vaipu. Punastele seelikutele tikiti lillemotiive ja vaipu ilustati lillekimpudega, mis paigutati sümmeetriliselt vaiba nurkadesse ja keskele. Lillekimbud matkisid looduslikke eeskujusid, kuid küllaltki primitiivselt. (ibid., 1973, lk 14) Sellest saame järeldada, et tikandites kasutati lillemotiive ja lillekimpe. Inspiratsiooni saadi loodusest, seda kõike saame arvestada uute tekstiilide loomisel.

Tuntud rahvakunsti uurija Elle Vunder on kirjutanud Lihula lilltikandist, et värvikäsitluses torkab silma tugev kontrastsus, eredus ja eriline julgus värvitoonide sobitamisel. Nii üldine värvipilt kui ka värvilõngade sobitamine põhitooniga on nüansirikas ja huvitav. Ta toob välja ka, et 19. sajandi lõpul saab Läänemaa keskosa kihelkondade moevärviks punane. See niinimetatud lihula punane pidi olema hästi ere, „mida säredam, seda parem”. Punast värvi kasutati ka Lihula rahvarõivastel, eriti seelikutes. Tekkide põhitoon oli erkpunane kombinatsioonis kompekiroosa, sinise, roheline ja valgega. See levis kogu Läänemaal, ulatudes Pärnumaalegi. (ibid., 1992, lk 46) Kokkuvõtteks võib öelda, et selline tikkimisaad ei olnud omane ainult Lihulas vaid ulatus ka kaugemale.

Helene Kuma tõi välja, et tekkide tikkimisel on dekooriks lillornament. Tikandites rõhutatakse taimede nõtkust, õitel on varred pikad ja lehed kitsad. Suureõieliste lillede kõrval esineb väikeseõielisi. (ibid., 1976, lk 43) Ka sellest saame teatud suundasid uute tekstiilide loomisel. Kindlasti saab parema ülevaate Lihula lilltikandist kui vaadata erinevaid tikitud esemeid, neid leiame raamatutest: E. Vunder „Eesti rahvapärane taimornament tikandis”, L. Mandel & H. Vaab „Lihula lilltikand ja meistrid”, Lihula Lilltikandi Selts „Lihula lilltikand. Õpetus. Mustrid. Inspiratsioon”, H. Koger „Läänemaa tekid”. Lisaks käsitletakse veel Lihula lilltikandit vähesemal määral erinevates käsitööraamatutes.

Selleks, et saada inspiratsiooni etnograafilistest tikanditest, ei pea olema meister-tikkija. Tikkimise kaudu saame teada oma juurtest ja aimu sellest, kui palju on meil esivanematega ühist. Armastust looduse ja looduslike elementide kujutamise vastu on võimalik edasi anda tikandite näol. Tikanditest saame ideid erinevateks mustriteks ja värvikombinatsioonideks, mida on võimalik kasutada ka kooli käsitöötundides.

1.3. Rahvakunsti osa riiklikus õppekavas

Antud tööst lähtuvalt vaadeldakse põhikooli riiklikku õppekava (edaspidi PRÕK), rahvakunsti seisukohalt ja mis suundasid ta annab antud teema käsitlemiseks. Põhihariduse alusväärtustest saame lugeda, et uue põlvkonna sotsialiseerumine rajaneb eesti kultuuri traditsioonide ja Euroopa ühiseväärtuste ning maailma kultuuri omaksvõtul. Õppe- ja kasvatusesmärkide põhikooli sihiseades on kirjas: Eesti kool seisab eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimise ja arengu eest. (PRÕK) Õpilastes kujundatavaks üldpädevuseks on kultuuri- ja väärtuspädevus, millega seostatakse oma ja teiste maade ja rahvaste kultuuripärandit ning nüüdiskultuuri sündmusi. Väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt (PRÕK). See pädevus annab meile mitmeid suundasid, et õpetajana kasutada teemasid, mis on seotud rahvakunsti ja kultuuripärandiga.

Ainekavades esitatakse osaoskuste või õppeteemade kaupa taotletavad õpitulemused, mis toetavad kooliastmete õppe- ja kasvatusesmärkide saavutamist ja valdkonnapädevuste kujunemist. Teise kooliastme pädevustega taotletakse, et õpilane väärtustab oma rahvust ja kultuuri teiste rahvaste ning kultuuride seas (PRÕK). Kolmanda kooliastme pädevuste järgi tunneb ja austab oma keelt, kultuuri ning aitab kaasa eesti keele ja kultuuri säilimisele ja arengule. Õpilane suudab väljendada ennast loominguliselt, peab lugu kunstist ja kultuuripärandist. (PRÕK) Need teise ja kolmanda kooliastmes taotletavad pädevused näitavad, et lisaks eesti keelele ja kultuurile peab õpilane teadma ja ka väärtustama maailma eri rahvaste kultuure.

Õppekorralduse üheks läbivaks teemaks on kultuuriline identiteet, kokkuvõtvalt võib öelda, et seal taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks. Ta mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumisladi kujundajana ja väärtustab omakultuuri ja

kultuurilist mitmekesisust (PRÕK). Võib öelda, et õppekavas käsitletud teemad Eesti rahvuse, kultuuri ja rahvakunsti käsitlemiseks on täiesti piisavad ja annavad kohustuse ning võimaluse õpetajal antud teemasid õppetundides kasutada. Lisaks on erinevaid rahvakunstiga seonduvaid teemasid, mis tuuakse välja käsitöö ja kodunduse ainekavas, neid käsitletakse tööjuhendite koostamise peatükis.

1.4. Eelnevad uurimused

Kui vaadelda antud töö seisukohalt erinevaid uurimusi, siis leiame, et seoses uue põhikooli riikliku õppekava vastuvõtmisega korraldas Haridus- ja Teadusministeeriumi üldharidusosakond aineõpetajate ja koolijuhtide veebiküsitluse „Uutest riiklikest õppekavadest lähtuv kooliõppekavade arendus ja rakendamine” (Henno & Grandström 2012, lk 5). Uuring viidi läbi 2012. aastal. Uuringu tulemustest võib välja lugeda, et käsitööõpetajad vajavad õppeprotsessi ettevalmistamiseks eelkõige õppekirjandust ja klassiti lahtikirjutatud ainekavasid. Teiste puuduvate materjalide seas tuuakse välja veel, et vajatakse praktiliste ja mitmekülgsete näidetega ideekogumiku ning töö- ja tunnikavade näidiseid. Märgitakse ära ka projektõpe, kus soovitakse konkreetseid näiteid, juhendeid õpilastele ja õpetajatele. (ibid., lk 125-126) Sellest lähtuvalt koostatakse antud töös tööjuhendid käsitöötundideks, mille toetamiseks on töökava näidised. Loodud tööjuhendid sobivad projektõppe läbiviimiseks.

Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt on tehtud 2016. aastal ülevaade üldhariduse õppevara kaardistusest, mille üks alategevusi oli „Õppevaravajaduste väljaselgitamine, arendamine ja soetamine”. Tegevuse elluviimiseks viis SA Innove läbi õppematerjalide kaardistamise. Sellest saab ülevaate õppekava üldosa rakendamist toetavast õppevarast ja selle kvaliteedist. (SA Innove, lk 1) Töö tulemusena tehti ettepanekud käsitöö õppematerjalide arendamiseks, milleks oli: luua digitaalne praktiliste ülesannete pank, mis seob õpiku teema, digiülesande ja vajadusel õppevideo. Teiste ettepanekute seast tuuakse välja, luua õpetajale didaktilis-metoodilisi materjale: kuidas siduda tervikuks kultuuripärandi hoidmine, projektitöö, disainiprotsess ja muuseumide roll rahvakunsti säilitajana. (ibid., 2016 lk 40) Antud uurimistöös koostatud tööjuhendeid saab kasutada ka digitaalselt. Kahele tööjuhendile on lisatud link, mis suunab Lihula lilltikandit tutvustavale

lühifilmile. Tööjuhendiga on seotud käsitööliigid, mille õppimiseks on kaasatud käsitööõpikud. Loodud tööjuhendid seovad tervikuks kultuuripärandi hoidmise, mis aitavad rahvakunsti säilitada ja hoida.

Heli Esko on kirjutanud 2018. aastal loov-praktilise magistritöö „Rahvuslikud tööd käsitöö ainekavas”. Selle magistritöö eesmärk oli välja selgitada käsitöö õpetajate valmisolek rakendada ainetundides rahvakunstist lähtuvalt praktilisi töid. Milliseid võtteid kasutavad nad teema läbimiseks ning välja töötada tööülesannete kogum teema käsitlemiseks (Esko 2018, lk 5). Töö käigus viidi läbi uurimus, kus selgub, et käsitööõpetajad hindavad rahvakunsti õpetamise olulisust ja läbi rahvakunsti saavad õpilased käsitöötundides teadmised oma kodukoha traditsioonidest (ibid., lk 31). Küsitlusest selgub, et kui õpilaste praktilise töö aluseks on rahvakunst, siis tööliikidest kasutatakse enim kudumist ja tikkimist. (ibid., lk 29) Antud uurimusega seostades saame kinnitust, et tikkimine on käsitöötundides oluline. Kõigis loodud tööjuhendites on läbivaks teemaks tikkimine ja seda just rahvakunsti tutvustamise seisukohalt.

Maris Irbo keskendub oma magistritöös rahvakunsti temaatikale. Tema 2011. aastal valminud töö „Kohaliku pärimuskultuuri õpetamise võimalusi üldhariduskoolis Setomaa I ja II kooliastme õpetajate hinnangul”, töö eesmärgiks oli uurida võimalusi pärimuskultuuri õpetamiseks koolides. Uuringus osales kaksteist õpetajat, kellest üks oli käsitööõpetaja. Ta tõi välja, et seob oma tunnitööd kohaliku kultuuriga näiteks: „ Me viimasel ajal tegime tekstiiliuuringut või käsitöö uuringut, et mis sa oled päranduseks saanud või mis teil kodus on vana vara.” (Irbo 2011, lk 31) Antud uuringust selgub, et erinevate piirkondade õpetajad väärtustavad ja soovivad kohalikku pärandit säilitada. Antud töös loodud tööjuhendid on selleks, et aidata kohalikke pärimuslikke töövõtteid säilitada.

Lisaks on koostatud erinevaid uurimistöid, kus on käsitletud kindla piirkonna käsitööpärandit või teatud käsitööliiki näiteks: 1) Ingrid Uus „Kihnu rahvuslikku käsitööd tutvustav metoodiline materjal põhikoolile” (ibid., 2004); 2) Sirje Mölder „Audru rahvarõivad ja nende mustrite kasutamine käsitöötunnis” (ibid., 2005); 3) Tiia Heintalu „Abimaterjalid rahvakunsti aluste õpetamiseks II-III kooliastme käsitöötundides E. Laigna erakogu ja Eesti kirivööde ajaloolise ülevaate näitel” (ibid., 2011). Eelnevatele uurimustele toetudes võib järeldada, et käsitööõpetajad hindavad rahvakunsti, sealhulgas kohalikku pärandit. Nad on huvitatud oma töös kasutama ja tunnevad puudust erinevast

õppematerjalist, mis tutvustab Eesti rahvakunsti ja aitab kaasa selle säilimisele. Väljatoodud uurimused on käesoleva tööga seotud, kuna annavad teadmise, et vajatakse praktiliste ja mitmekülsete näidetega tööjuhendeid, ning töö- ja tunnikavade näidiseid. Mitmel korral tuuakse välja ka projektitöö kasutamine käsitöötundides.

2. TÖÖJUHENDITE KOOSTAMINE

Käsitöö põhiõppevahendiks on tavaliselt õpik, lisaks kasutatakse käsitöötundides mitmesuguseid näitvahendeid, töölehti, tööjuhendeid, inspiratsiooni võib leida erinevatest internetikeskkondadest. Lisaks sellele, et on palju võimalusi õppetundide mitmekesistamiseks, soovivad õpetajad ka ise õppematerjale luua, mis muudaksid õppetunnid huvitavamaks ja aitaksid muuta õppeprotsessi tõhusamaks (Läänmets, 2000). Sellest lähtuvalt on antud magistritöö eesmärk koostada Lihula etnograafilisest lilltikandist inspireeritud tööjuhendid II ja III kooliastme õpilastele käsitöötunnis kasutamiseks. Tööjuhendite toetamiseks koostati töökava näidised õpetajale ja näidistööd õpilastele. Antud peatükis tuuakse välja õppematerjalide koostamise põhimõtted, mida loodud tööjuhendite koostamisel arvestati. Leitakse seosed käsitöö ja kodunduse ainekavaga ja kirjeldatakse tööjuhendeid.

2.1. Õppematerjalide koostamise põhimõtted

Esmaseks õppematerjalide koostamise ülesandeks Läänmetsa järgi on juhendada õpilasi teadmiste omandamisel. Sellest lähtuvalt peab loodav õppematerjal vastama aine õpetuse või õpetusliku valdkonna põhikontseptsioonile ja õppekasvatustöö põhieesmärkidele. (ibid., 2000, lk 20). Põhikooli riikliku õppekava järgi on oluline seada õpilastele õpieesmärgid vastavalt tema arengule, samas tuleks seda teha pingutust nõudvate ülesannete läbi, mille kaudu on tal võimalik omandada kavandatud õpitulemused (ibid., 2014). Õppematerjali loomisel peab mõtlema sellele, et see motiveeriks õpilasi õppima, et muuta see õpilastele huvitavaks. Õpitava omandamist motiveerib kindlasti see, kui õpilased mõistavad, kuidas antud materjali kasutada. (Mikk 1991, lk 42) Lisaks suureneb kindlasti õpilaste õpimotivatsioon, kui ta teab, mida temalt õppimise tulemusena oodatakse (Krull 2000, lk 457).

Läänmetsa järgi peaks õppematerjal olema sedavõrd mitmekesine, et suudaks edastada õppesisu erineval keerukusel ja erinevaid õpistiile kasutades (ibid., 2000, lk 5). Järjest enam omab meil suuremat tähtsust õpilaste iseseisev töö ja kui me anname õpilastele õppematerjalide omandamiseks hästi koostatud kirjalikke juhiseid, on nende töö edukam (Mikk 1991, lk 41). Õppematerjali jõukohasuse hindamisel on vaja jälgida ka materjali esitamise loogilisust, mis võimaldab tekstist aru saada ja uusi teadmisi paremini mõista, see peab kindlasti toetuma varemõpitule (Läänmets 2000, lk 23). Loodav materjal peaks suunama õpilast kõikide õppekomplektide elementide kasutamisele, siis on õppeprotsess tulemuslikum (Mikk 1991, lk 53). Kindlasti peaks õppematerjal tagama õpilastele edu teadmiste omandamisel, kuna edu tõstab enesehinnangut ja tiivustab õpilasi ka edaspidi omandama uut materjali (ibid., lk 43). Õppimisel luuakse seoseid uue ja olemasolevate oskuste vahel, mida rohkem seoseid õppimise käigus luuakse, seda kergem on hiljem õpitut meeldetuletada ja kasutada (Kikas 2015, lk 40).

Head õppematerjali iseloomustavad: sisu põhjendatus, jõukohasus ja materjali esitus (Läänmets, 2000 lk 17). Õppematerjalide kavandamisel ja koostamisel võib lähtuda ADDIE mudelist, mis jagab õpisüsteemide arenduse viieks etapiks (Põldoja, 2016):

1. analüüsi etapp (ingl Analysis);
2. kavandamise etapp (Desing);
3. väljatöötamise etapp (Development);
4. kasutamise etapp (Implementation);
5. hinnangu andmise etapp (Evaluation).

Õppematerjalide loomisel peab lähtuma sellest, et loodav materjal oleks hästi liigendatud, ülevaatlik ja mõistetav oma õpijärjestuses (Läänmets 2000, lk 24). Teatud tekstilõikude rõhutamiseks saab paigutada nad tähistatud kastidesse. Teksti kujundamisel on hea kasutada erineva suuruse ja stiiliga kirja, et oluline rohkem esile tuua ja erinevat reavahet, nii saab teksti paremini paigutada (ibid., lk 25). Põhimõisted tulevad paremini esile, kui nad kirjutada tumedas trükis (ibid., lk 36).

Kasutatavate illustratsioonide ülesanne on õppesisu paremaks mõistmiseks teksti toetada ja omandatavaid teadmisi kujundlikult, erinevate vahenditega esitada. (Läänmets 2000, lk 25) Seda arvavad ka erinevad autorid, et visuaalse materjali kasutamine paralleelselt tekstiga toetab kujutluste tekkimist õpitavast ja aitavad õpitavat teemat paremini mõista

(Soodla, Puksand, Luptova, Kikas & Toomla 2015, lk 172). Peame kindlasti arvestama, et õppijad mõistaksid täielikult õppematerjali, ainult siis on võimalik arendada loovat mõtlemist ja õpilased saavad õppimisest rõõmu tunda (Mikk 1980, lk 3).

Luues uut õppematerjali tuleks läbimõelda tegevused, et see vastaks loodetud eesmärkidele. Õppematerjali sisu on samuti võimalik etappideks jagada, mitmed autorid soovivad SCATE mudelit, mis koosneb viiest etapist (Põldoja, 2016):

1. Sissejuhatus (ingl Scope) - eesmärgid, õpiväljundid, vajalikud eelteadmised;
2. Õppematerjalid (Content) - tekst, illustratsioonid;
3. Kinnistamine (Activty) - tegevused õpitava kinnistamiseks;
4. Arutlemine (Thinking) – küsimused ja mõtlemisülesanded;
5. Lisamaterjalid (Extra) – viited lisamaterjalidele.

Kui õppematerjali põhisisu ja mõisted on läbi mõeldud, peame lisaks arvestama sisulist vastavust õppe- ja ainekavadega. Kindlasti peaks seadma õpilastele realistlikud õpieesmärgid, esialgu võiks nad olla lühiajalised ja lihtsad (Soodla, Puksand jt. 2015, lk 172). Oluline on arvestada ka õppimiseks ettenähtud aega ja õpperühmade suurust. Õppematerjali korrektsust, et see vastaks tõestele faktidele ja oleks korrektses keeles vormistatud. Mõelda tuleks ka milleks see on õpilasele vajalik, mis motiveeriks antud materjali omandama. Õppematerjalide kasvatusliku suunitluse arvestamine. Näiteks, kas õpitava kaudu kujundatakse oskust väärtustada rahvuslikku kultuuripärandit. (Läänmets, 2000)

2.2. Lihula lilltikandiga tööjuhendite väljatöötamine

Loodud tööjuhendid Lihula lilltikandis käsitöösemetele on koostatud kasutamiseks II ja III kooliastme käsitöötundides. Lähtuvalt antud tööst tuuakse välja põhikooli kooliastmed: II kooliaste 4.-5. klass; III kooliaste 6.-9. klass. Tööjuhendite koostamisel lähtuti hetkel kehtivast põhikooli riiklikust õppekavast ja käsitöö ainekavast. Koostatud tööjuhendeid on viis, neist kaks on mõeldud kasutamiseks II kooliastmes (Lisa 4; Lisa 5) ja kolm III kooliastmes (Lisa 6; Lisa 7; Lisa 8). Tööjuhendeid koostades arvestati, et iga järgmine käsitööese nõuaks rohkem oskusi. Iga tööjuhendi juurde koostati näidis tööka

(Lisa 4.1-8.1.) õpetajale, mida ta vajadusel saab kohandada oma õpetamisprotsessiga. Lisaks on ekspertide tagasisidest lähtuvalt koostatud tööjuhendite juurde hindamismudel (Lisa 9), mida saab kasutada kõikide tööjuhendite puhul.

Tööjuhendite sisu planeerides kasutati mitmete autorite poolt soovitatud SCATE mudelit:

1. Sissejuhatus - õpilased saavad vaadata fotot valmivast esemest, võimalusel ka näidistööd. Vajalikud teadmised saadakse Lihula lilltikandist, et oleksid eelteadmised tööjuhendiga töötamiseks.
2. Õppematerjalid – teksti loomisel on arvestatud kirjatüübi ja tähe suurusega, põhimõisted on kirjutatud tumedamas kirjas. Moodustatud lühikesed laused, tööetapid on paigutatud kastidesse. Illustratsioonidena on valmiva eseme tööetapid esitatud fotodena.
3. Kinnistamine – erinevate tööetappide teostamine, oskuse kinnistamiseks. Käsitööliikidest kasutatakse: tikkimine, õmblemine, paela punumine.
4. Arutlemine – selleks on loodud arutelud ja küsimused tööjuhendi alguses Lihula lilltikandist. Lisaks arutelud tööjuhendi lõpus seonduvalt valminud esemega.
5. Lisamaterjalid - tööjuhenditega töötamisel kasutatakse töövõtete õppimiseks käsitööõpikuid. Arutelude toetamiseks on kodunduse õpikuid ja erinevad Lihula lilltikandi raamatud. Lisaks lühifilm Lihula lilltikandist.

Kõik viis tööjuhendit on koostatud sarnaselt, kui õpilane kasutab esimest tööjuhendit, siis järgmise puhul saame loota, et tal on juba paremad oskused tööjuhendiga töötamisel. Uue õppematerjali mõistmiseks, peab see Läänmetsa järgi toetuma varemõpitule (ibid., 2000, lk 23). Tööjuhendeid saab kasutada väljatrükituna, vajadusel saab õpilane lisada selle oma õpimappi. Kui arvestada keskkonna säästmisega, siis saab tööjuhendeid kasutada ka arvutist või nutiseadmest vaadates või esitlusena seinal. Sellega saab rikastada õppeprotsessi, kui on olemas erinevaid võimalusi ühe ja sama haridusliku sisu vahendamiseks (ibid., lk 19-21). Tööjuhendeid välja töötades toetuti eelnevatele teadmistele. Käsitööesemed, mis valmivad tööjuhendite järgi, on eelnevalt õpilastega läbi tehtud. Tööjuhendeid koostades arvestati saadud teadmistega, täiendati või muudeti neid vastavalt vajadusele. Arvestati, et need võimaldaks edasi liikuda uutele teadmistele, vastavalt õppija huvidele ja suutlikkusele (ibid., lk 20).

Tööjuhendeid koostades seati sisule järgmised lähtealused:

1. lähtuda käsitöö ja kodunduse ainekavast;
2. läbi tööjuhendite tutvustada kohalikku rahvakunsti, Lihula lilltikandit;
3. kasutada erinevaid töövõtteid ja õppida erinevaid oskusi läbi ühe eseme teostamise;
4. tutvustada ja õpetada erinevaid mustrite loomise ja kangale kandmise viise;
5. valmivad esemed oleksid praktilise väärtusega;
6. tööjuhend sisaldaks ka teemasid, mis annaksid õpilasele võimaluse aruteluks;
7. tööjuhendeid saaks kasutada projektõppe läbiviimisel.

Järgnevalt vaadeldakse kuidas toetati tööjuhendi sisule püstitatud eesmärkide saavutamist. Tööjuhendite koostamisel lähtuti hetkel kehtivast käsitöö ja kodunduse ainekavast. Sellega arvestati teise kooliastme tööjuhendite „*Monogrammidega nõelaraamat*” (Lisa 4) ja „*Lillekimbuga käsitöökott*” (Lisa 5) loomisel. **Töö kavandamine ja rahvakunst** toob välja erinevad õpitulemused, loodud tööjuhendite puhul kasutatakse: õpilane leiab käsitöös esemete kavandamiseks ideid eesti rahvakunstist ja õpilane oskab kavandamisel kasutada ainekirjandust ja teabeallikaid. **Materjalid ja töö kulg** selle teema alt saame seostada: õpilane töötab iseseisvalt lihtsama tööjuhendi järgi, hindab oma töö korrektsust ja esteetilisust. **Tööliikidest** käsitletakse loodud tööjuhendite puhul tikkimist ja õmblemist. **Tikkimises** õpitakse ühe- ja kaherealiseid pisted, mustri kandmist kangale ja tikandi viimistlemist. Käsitsi ja õmblusmasinaga **õmblemist**, õmblustöö viimistlemist ja hooldamist. Lisaks saab antud tööjuhendeid kasutada **projektitöö** läbiviimisel. (2014, ainevaldkond tehnoloogia)

Kolmanda kooliastme tööjuhenditeks loodi „*Lillemotiiviga mündikott*” (Lisa 6), „*Lillemustriga märkmikukaaned*” (Lisa 7) ja „*Lihula seelikumotiiviga lahttasku*” (Lisa 8). Ka nende tööjuhendite puhul vaadeldakse, milliseid käsitöö õpitulemusi tööjuhendid katavad käsitöö ainekava kontekstis. **Disain, kavandamine ja rahvakunst** toob välja erinevad õpitulemused, loodud tööjuhendite puhul kasutatakse: õpilane tunneb peamisi eesti rahvuslikke käsitöötavasid ja kasutab inspiratsiooniallikana etnograafilisi esemeid. **Materjalid ja tööliigid** selle teema alt saame kasutada: õpilane valib ja kombineerib eseme valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid, tehnikaid ja viimistlusvõtteid. Leiab loovaid võimalusi kasutada õpitud käsitöötehnikaid. Tööliikidest käsitletakse **tikkimist ja õmblemist**. Nendest saame antud tööjuhendite puhul seostada: tutvumine erinevate tikanditega, tikand loomingulise väljendusvahendina ja tikandi kavandamine.

Õmblemiseks sobivate tehnoloogiliste võtete kasutamine ja õmblustöö viimistlemine. Ka kolmanda kooliastme tööjuhendeid saab kasutada **projektitöö** läbiviimisel. (2014, ainevaldkond tehnoloogia)

Tööjuhendite koostamise üheks peamiseks eesmärgiks oli läbi tööjuhendite tutvustada ja õpetada kohalikku rahvakunsti, Lihula lilltikandit. Igas loodud tööjuhendis käsitletakse sissejuhatavas osas ühte teemat, mis tutvustab õpilastele lilltikandit, nendeks on: 1) tekkidele tikitud monogrammid; 2) tekkidele tikitud lillekimbud; 3) Lihula lilltikandi motiivistik; 4) tikandites kasutatavad õied ja lehed; 5) tikitud rahvariideseelikute lillemotiivid. Seda tehakse läbi teoreetilise ja praktilise tegevuse. Ka käsitöö õppeaine kirjeldusest saame lugeda, et väärtustatakse rahvuslike kultuuritraditsioonide hoidmist ja arendamist ning õpilane tunneb oma kodukoha traditsioone (2014, ainevaldkond tehnoloogia).

Oluliseks peeti tööjuhendite loomisel kasutada erinevaid käsitöö töövõtteid ja õppida erinevaid käsitööoskusi läbi ühe eseme teostamise. Tegevuste järgnevuse läbimõtlemine on oskus, mis mõjutab õpilastes eesmärkide seadmist ja tegevuste püsivust ning sellest tulenevalt usku oma võimetesse (Õunapuu, Ots, Kikas & Toomela 2015, lk 237). Erinevate tööliikide lõimimine on vajalik ka selleks, et õppetundide arv on piiratud ja nii saame õpilastele anda rohkem erinevaid oskusi. Läänmetsa arvates on õpilaste ülekoormus tingitud õppekava puudujääkidest õppesisu otstarbekal planeerimisel (ibid., 2000, lk 47). Sellest lähtuvalt koostati tööjuhendid arvestades, et õpilane saaks etteantud tundide mahuga õppida erinevaid käsitööoskusi.

Õppematerjal peaks olema sedavõrd mitmekesine, et suudaks edastada õppesisu erineval keerukusel ja erinevaid õpistiile kasutades (Läänmets 2000, lk 5). Läbi tööjuhendite sooviti tutvustada ja õpetada erinevaid mustrite loomise ja mustri kangale kandmise viise. Mustrite loomiseks kasutatakse tööjuhendites joonistamist, šabloone ja mustrilehti, mis on loodud just nendele tööjuhenditele. Õppides erinevaid mustri kangale kandmise võtteid, saab õpilane leida endale sobilikuma praktilise oskuse.

Tööjuhendeid koostades sooviti leida teemasid, mis annaksid õpilastele võimaluse aruteluks. Kodanikupädevuse toetamisel räägitakse eelkõige teadmiste ja arutlemisoskuste arendamisest (Malleus, Kikas & Toomela 2015, lk 218). Sellest lähtuvalt saab tööjuhendite

alguses vaadelda ja arutleda Lihula lilltikandi ja sellega seonduvate tegevuste üle. Tööjuhendite lõpus, seostatakse teemasid valminud käsitööesemetega. Näiteks nōelaraamatu juures vaadeldakse erinevaid nōelu. Käsitöökotile on lisatud arutelu teemaks, kuidas peab töövahendeid hoidma ja käsitlema, et oleks tagatud turvalisus. Valminud mündikoti juures saavad õpilased arutleda koos klassikaaslastega teemade üle: pere eelarve, minu raha ja säästmine. Valminud märkmikke saab soovi korral kasutada retseptiraamatuna. Arutelu teema on mitmekülgne ja tasakaalustatud menüü, lisaks saavad õpilased vahetada omavahel lemmikretsepte. Lahttasku valmimise järgselt räägitakse kohalikest rahvariietest ja nende kandmistraditsioonidest. Nende arutelu teemadega saame lisada tööjuhenditele kasvatuslikku suunitlust, mille kaudu saab õpilases kujundada kriitiliselt mõtlevat ja vastutustundlikku kodanikku (Läänmets 2000, lk 20-21).

2.3. Tööjuhendid Lihula lilltikandis käsitööesemetele

Tööjuhend „*Monogrammid nōelaraamat*” (Lisa 4) on mõeldud II kooliastmele, soovitatavalt 5.-6. klassile. Tööjuhendis valmivale esemele kulub 16 koolitundi, millele lisandub olenevalt õpilasest umbes neli tundi iseseisvat tööd. Tööliikidest käsitletakse: materjaliõpetust, kavandamist, tikkimist, õmblemist ja paela punumist. Materjalidena on soovitatav kasutada taaskasutatavaid kangaid. Tööjuhendile seati eesmärgid, et õpilane:

1. teab Lihula lilltikandit, teab mis on monogrammid;
2. oskab tikkida Lihula lilltikandi pisteid: varspiste, tikkpiste, ahelpiste, linnusilmapiste, mähkpiste, madalpiste, sõlmpiste;
3. oskab palistada ja traageldada, tikkida sämppestet;
4. oskab kavandada oma nimetähtedest monogrammi;
5. oskab augustatud joonise järgi mustrit kangale kanda;
6. valmistab nōelaraamatu tööjuhendis olevate etappide järgi;
7. oskab valmistada keerutatud paela;

Antud tööjuhendis tutvutakse monogrammidega, mida on kasutatud tikitud tekkidel. Õpilased vaatavad ja võrdlevad erinevaid monogramme raamatust „Läänemaa tekid”. Saades inspiratsiooni kavandavad oma nimetähtedest monogrammi, mis joonistatakse ja tikitakse nōelaraamatu kaanele. Õpitakse ja tikitakse nōelaraamatusse erinevaid ühe- ja kaherealisi pisteid. Valmistatakse nōelaraamat tööjuhendis olevate etappide järgi. Õpitakse

valmistama keerutatud paela. Lisaks kasutatakse tööjuhendis õpikuid: „Tikkimine” ja „Õmblemine”, kus õpilased saavad õppida erinevaid töövõtteid, mida vajatakse tööjuhendis. Tööjuhendi lõpuks valmib nõelaraamat, kuhu õpilased saavad panna erinevad nõelad. Saavad vaadelda ja arutleda ühiselt, millised on erinevad nõelad (nööpnõelad, õmblusnõelad, sukanõelad, pärlinõelad, nahanõelad jne.), mis on olemas õpikus ja õppeklassis.

Tööjuhend „*Lillekimbuga käsitöökott*” (Lisa 5) on mõeldud II kooliastmele, soovitavalt 5. - 6. klassile. Tööjuhendis valmivale esemele kulub 16 koolitundi, millele lisandub olenevalt õpilasest umbes neli tundi iseseisvat tööd. Tööliikidest käsitletakse: materjaliõpetust, tikkimist, õmblemist ja paela punumist. Tööjuhendile seati eesmärgid, et õpilane:

1. teab Lihula lilltikandit ja tekkide motiivistikku;
2. oskab tikkida Lihula lilltikandi pisteid: varspiste, tikkpiste, ahelpiste;
3. oskab kangast lõigata, traageldada, palistada ja õmblusmasinaga õmmelda;
4. oskab kopeerpaberiga mustrit kangale kanda;
5. valmistab käsitöökoti tööjuhendis olevate etappide järgi;
6. oskab valmistada nelja lõngaga palmikut;
7. oskab paela tunnelisse ajada.

Antud tööjuhendis tutvutakse Lihula tikitud tekkide tikandi motiivistikuga. Õpilased vaatavad ja võrdlevad erinevaid tikitud lillekimpe raamatutest „Lihula lilltikand ja meistrid” ja „Läänemaa tekid”. Arutlevad, milliseid lillekimpe ja lilli on tikandites kasutatud. Valivad olemasolevatelt mustrilehtedelt endale meelepärase mustri, kannavad mustri kopeerpaberi abil kangale. Valivad tikkimiseks meelepärased mulineelõngad ja tikivad lillekimbu kas vars- või ahelpistes. Peale tikkimist õmmeldakse tööjuhendis olevate etappide järgi käsitöökott. Kotile punutakse paelaks nelja lõngaga palmik. Tööjuhendis kasutatakse õpikuid: „Tikkimine” ja „Õmblemine”, kus õpilased saavad õppida erinevaid töövõtteid, mida vajatakse käsitöökoti valmistamiseks. Tööjuhendi lõpuks valmib käsitöökott, kuhu õpilased saavad panna oma pooleliolevad käsitööd. Ühiselt saab arutleda kuidas peab töövahendeid hoidma ja käsitlema, et oleks tagatud turvalisus.

Tööjuhend „*Lillemotiiviga mündikott*” (Lisa 6) on mõeldud III kooliastmele, soovitavalt 7. - 8. klassile. Tööjuhendis valmivale esemele kulub 14 koolitundi, millele lisandub olenevalt õpilasest umbes kolm tundi iseseisvat tööd. Tööliikidest käsitletakse:

materjaliõpetust, kavandamist, tikkimist, õmblemist. Tööjuhendile seati eesmärgid, et õpilane:

1. teab Lihula lilltikandit ja tikandis kasutatavaid lilli;
2. oskab tikkida Lihula lilltikandis kasutatavaid pisteid: varspiste, madalpiste, mähkpiste, linnusilmapiste, sõlmpiste;
3. oskab valmistada šabloone ja šablooni järgi mustrit kangale kanda;
4. oskab kangast lõigata, traageldada, palistada ja õmblusmasinaga õmmelda;
5. oskab kotile kotiraudasid õmmelda;
6. valmistab mündikoti tööjuhendis olevate etappide järgi.

Antud tööjuhendis tutvutakse Lihula lilltikandis kasutavate õite ja lehtedega. Õpilased vaatavad ja võrdlevad erinevaid õisi ja lehti raamatutest „Lihula lilltikand ja meistrid”; „Läänemaa tekid” ja „Lihula lilltikand. Õpetus. Mustrid. Inspiratsioon”. Joonistavad erinevaid õisi ja lehti, valmistavad šabloonid, mida nad saavad kavandamisel kasutada. Kavandavad ja tikivad mustri mündikotile, kasutades õpitud pisteid. Peale tikkimist õmmeldakse tööjuhendis olevate etappide järgi mündikott. Tööjuhendis kasutatakse õpikuid: „Tikkimine” ja „Õmblemine”, kus õpilased saavad õppida erinevaid töövõtteid, mida vajatakse mündikoti valmistamiseks. Tööjuhendi lõpuks valmib mündikott. Õpilased saavad arutleda koos klassikaaslastega teemade üle: pere eelarve, minu raha ja säästmine. Antud teemat käsitletakse ka kodunduse õpikus, mis on abiks tunni läbiviimisel.

Tööjuhend „*Lillemustriga märkmikukaaned*” (Lisa 7) on mõeldud III kooliastmele, soovitatavalt 7.-8. klassile. Tööjuhendis valmivale esemele kulub 18 koolitundi, millele lisandub olenevalt õpilasest umbes viis tundi iseseisvat tööd. Tööliikidest käsitletakse: materjaliõpetust, kavandamist, tikkimist, õmblemist, paela punumist. Tööjuhendile seati eesmärgid, et õpilane:

1. teab Lihula lilltikandit ja tikandis kasutatavaid lilli;
2. oskab tikkida lilltikandi pisteid: varspiste, madalpiste, linnusilmapiste, sõlmpiste;
3. oskab valmistada šabloone ja šablooni järgi mustrit kangale kanda;
4. oskab kangast lõigata, traageldada, palistada ja õmblusmasinaga õmmelda;
5. oskab õmmelda peitepisteid;
6. valmistab märkmikukaaned tööjuhendis olevate etappide järgi;
7. oskab punuda südamepaela.

Antud tööjuhendis tutvutakse Lihula lilltikandis kasutavate õite ja lehtedega. Õpilased vaatavad ja võrdlevad erinevaid õisi ja lehti raamatutest „Lihula lilltikand ja meistrid”;

„Läänemaa tekid” ja „Lihula lilltikand. Õpetus. Mustrid. Inspiratsioon”. Vaadatakse ühiselt lühifilmi Lihula lilltikandist. Õpilased joonistavad erinevaid õisi ja lehti, valmistavad šabloonid, mida nad saavad kavandamisel kasutada. Kavandavad ja tikivad mustri märkmikukaantele, kasutades õpitud pisteid. Peale tikkimist ömmeldakse tööjuhendis olevate etappide järgi märkmikukaaned. Õpitakse punuma südametega paela või õpilasele meelepärast paela ja kinnitatakse see märkmikukaanele järjehoidjaks. Tööjuhendis kasutatakse õpikuid: „Tikkimine” ja „Õmblemine”, kus õpilased saavad õppida erinevaid töövõtteid, mida vajatakse märkmikukaante valmistamiseks. Tööjuhendi lõpuks valmivad märkmikukaaned. Mida õpilased saavad soovi korral kasutada retseptiraamatuna, kirjutades sinna oma lemmikretsepte, jagades neid ka klassikaaslastega. Õpilased saavad arutleda mitmekülgse ja tasakaalustatud menüü koostamisest, kasutades selleks 7.-9. klassi kodunduse õpikut.

Tööjuhend „*Lihula seelikumotiiviga lahttasku*” (Lisa 8) on mõeldud III kooliastmele, soovitatavalt 8.-9. klassile. Tööjuhendis valmivale esemele kulub 22 koolitundi, millele lisandub olenevalt õpilasest umbes seitse tundi iseseisvat tööd. Tööliikidest käsitletakse: materjaliõpetust, tikkimist, õmblemist, paela punumist. Seati eesmärgid, et õpilane:

1. teab Lihula lilltikandit ja Lihula tikitud seelikute motiive;
2. oskab tikkida Lihula lilltikandi pisteid: madalpiste, mähkpiste;
3. oskab läbi augustatud kile mustrit kangale kanda;
4. oskab kangast lõigata, traageldada, palistada, kantida, ömmelda peitepisteid;
5. valmistab lahttasku tööjuhendis olevate etappide järgi;
6. oskab punuda säärepaela.

Antud tööjuhendis tutvutakse Lihula tikitud seelikute motiividega. Õpilased vaatavad ja võrdlevad erinevaid motiive raamatust „Lihula lilltikand. Õpetus. Mustrid. Inspiratsioon”. Vaatavad ühiselt lühifilmi Lihula lilltikandist. Valivad endale meelepärase mustri, kannavad mustri kangale läbi augustatud kile ja tikivad tikandi kasutades õpitud pisteid. Peale tikkimist ömmeldakse tööjuhendis olevate etappide järgi lahttasku. Õpitakse punuma säärepaela, et sellest valmistada vöö lahttaskule. Tööjuhendis kasutatakse õpikuid: „Tikkimine” ja „Õmblemine”, kus õpilased saavad õppida erinevaid töövõtteid, mida vajatakse lahttasku valmistamiseks. Tööjuhendi lõpuks valmib lillemotiiviga lahttasku. Teema lõpetuseks saab õpilastega arutleda kohalike rahvariiete ja nende kandmise traditsioonidest. Seda teemat käsitletakse ka õpikus „Tikkimine. Väike rahvarõiva õpetus”.

3. UURIMUSE METOODIKA

Käesolev uurimus viidi läbi tegevusuuringuna, mis lähtub praktilistest küsimustest ja on suunatud erialase tegevuse edendamisele (Löfström 2011, lk 4). Eesmärgiks seati, et tegevusuuringu käigus täiustada koostatud Lihula etnograafilisest lilltikandist inspireeritud tööjuhendeid vastavalt ekspertide ja õpilaste hinnangule. Ekspertide hinnangut sooviti ka õpetaja töökava näidistele ja näidistöödele, mis toetavad tööjuhendite kasutamist. Antud peatükis tuuakse välja, kuidas moodustati valim ja intervjuukavad. Kuidas viidi läbi uuringu protseduur, tuuakse välja läbiviidud uurimistöö tulemused.

3.1. Valim

Uurimuse läbiviimiseks moodustati kaks valimit, nendeks olid õpilased ja õpetajad/eksperdid. **Õpilaste** valimi moodustasid ühe Lihula piirkonna kooli õpilased, vastavalt 5. - 9. klassi õpilased, kuna tööjuhendid on koostatud II ja III kooliastme käsitöötundideks. Tegemist on mugavusvalimiga, kuna valimisse valiti sellised uuritavad, keda on lihtne uurimusse saada (Rämmel, 2014). Nimelt on töö autor õpilaste käsitöö ja kodunduse õpetaja. Õpilased kaasati uuringusse, sest sooviti arvestada nende arvamusega. Õpilastelt õppevara hindajatena saame teada tegeliku kasutaja seisukoha (Läänmets 2000, lk 27). Läänmetsa järgi peab Rootsi õpikukirjastamise guru Folke Nilsson eriti oluliseks õpilaste arvamusi illustratsioonide hindamisel, see on kõige kaalukam, kui soovitakse selgitada, kui arusaadavad on pildid (ibid., lk 27). Õpilasi valiti erinevatest klassidest, kuna tööjuhendid on koostatud erinevatele vanuseastmetele. Tagasisidet saadi igale tööjuhendile ühelt kuni kolmelt õpilaselt. Ülevaate tagasisidet andnud õpilaste arvu ja klass kohta annab tabel nr 1.

Tabel 1. Tagasisidet andnud õpilaste klass ja arv

Hinnatav tööjuhend	Klass	Hinnangu andnud õpilaste arv
Monogrammidega nõelaraamat	V	3
Lillekimbuga käsitöökott	VI	2
Lillemotiiviga mündikott	VII	3
Lillemustriga märkmikukaaned	VIII	1
Lihula seelikumotiiviga lahttasku	IX	2

Ekspertide valimi moodustasid Lihula piirkonna koolide käsitöö ja kodunduse õpetajad.

Tegemist on eesmärgipärase valimiga, mille kohaselt kaasati uuritavad kindlate kriteeriumide alusel (Õunapuu 2014, lk 150). Ekspertide kriteeriumiteks oli: 1) ekspert peab õpetama üldhariduskoolis käsitööd ja kodundust; 2) ekspert peab olema õpetaja Lihula piirkonna koolis; 3) ekspert peaks omama ülevaadet Lihula lilltikandist. Tegemist on sihipärase valimiga, kus uurija ise valib uuritavad välja, püüdes leida kogumi kõige tüüpilisemaid esindajaid. Eesmärgiks oli valida sõltuvalt uurimiseesmärgist välja tüüpilised ja/või ideaalsed küsitletavad (Rämmel, 2014). Ekspertide seas oli ka oma ala spetsialiste, lähtuvalt antud tööst oli selleks Lihula lilltikand. Läänmetsa järgi palutakse retsensendiks-eksperdiks oma ala asjatundjad nii praktiseerivate õpetajate kui ka vastutava teadusala esindajate hulgast (ibid., 2000 lk 27). Valitud piirkonnas, Lihulas ja Lihula ümbruskonnas on üks gümnaasium, neli põhikooli ja kaks algkooli. Valimisse valiti õpetajad: üks gümnaasiumist, kolm põhikoolist ja üks algkoolist. Välja jäi ühe põhikooli õpetaja, kuna selleks on töö autor ja ühe algkooli õpetaja, kuna selles koolis on vähe õpilasi ja õpetaja töötab koolis esimest aastat käsitöö ja kodunduse õpetajana. Kuna koolid on väikesed, siis kõik õpetajad, kes valiti ekspertideks, on lisaks käsitöö ja kodunduse õpetajale ka teise eriala õpetajad. Ekspertide andmed on välja toodud tabelis nr 2.

Tabel 2 Ekspertide andmed

Ekspert	Praegune amet	Varasem kokkupuude Lihula lilltikandiga	Tööstaaž õpetajana aastates	Tööstaaž käsitöö ja kodunduse õpetajana aastates	Kooliaste, milles õpetatakse käsitööd ja kodundust
E1	klassiõpetaja käsitöö ja kodunduse õpetaja	jah	42	25	II ja III
E2	klassiõpetaja käsitöö ja kodunduse õpetaja	vähene	20	1	II ja III
E3	erivajadustega õpilaste õpetaja käsitöö ja kodunduse õpetaja	ei	15	11	II ja III
E4	klassiõpetaja käsitöö ja kodunduse õpetaja	jah	25	5	II ja III
E5	klassiõpetaja käsitöö ja kodunduse õpetaja	jah	32	15	II

Märkus: E tähendab eksperti

Valitud eksperditest vastavad kahele esimesele kriteeriumitele viis eksperti ja kolmandale kriteeriumile kolm eksperti, mingil määral ka neljas. Lisaks sellele on kõigil viiel eksperdil tööstaaž õpetajana üle 15 aasta, mis annab teadmise, et tegemist on kogemustega õpetajatega. Berliner (1988) on jaotanud pedagoogid professionaalsuse 5-astmelise mudeli järgi. Esimeses staadiumis on algajad, teises edasijõudnud algajad, kes juba omavad strateegilisi algoskusi. Kolmandas kompetentsed, neljandas vilunud õpetajad ja viiendas eksperdid, kes oskavad tegutseda intuiitiivselt. Vilunud õpetaja taseme saavutavad valdava osa õpetajatest juba peale viieaastast töökogemust.

Õpilaste intervjuu kava. Õpilastele koostati tööjuhenditega tutvumise järgselt tehtava intervjuu kava (Lisa 1). Küsimuste koostamisel oli eeskujuks tööjuhenditele mõeldud LORI (Learning Object Review Instrument) hindamismudel ja erinevad mõtted, toetudes uurimispäeviku sissekannetele. Intervjuu koosnes kaheksast küsimusest, mille alusel küsiti õpilaste arvamust tööjuhendite kohta. Õpilastelt küsiti tööjuhendi sõnastuse arusaadavuse, illustratsioonide otstarbekuse ja arusaadavuse, kirjanduse kasutamise, tööjuhendiga töötamise, erinevate tööliikide lõimimise, valmiva eseme ja vajaliku materjali kohta. Õpilaste taustaandmete küsimist (klass, sugu, vanus) ei pidanud töö autor vajalikuks, kuna tegemist on töö autori õpilatega ja sellekohane teadmine on juba olemas. Õpilased tutvusid oma vanuseastmele mõeldud tööjuhendiga, selleks kulus aega olenevalt klassist 15-20

minutit. Viidi läbi grüpiintervjuud, grüpi suurused olenevalt klassist olid üks kuni kolm õpilast. Õpilaste tagasisidena saadud vastused kirjutati välja uurija poolt.

Ekspertide intervjuu kava. Ekspertidele koostati käsitööesemete, tööjuhendite ja töökava näidiste tutvumise järgselt tehtava intervjuu kava (Lisa 2). Küsimuste koostamisel oli kõige enam eeskujuks tööjuhendite loomiseks mõeldud LORI (Learning Object Review Instrument) hindamismudel. Lisaks oli eeskujuks Esko (2018) magistritöö küsimustik ekspertidele ja töö autori isiklikud mõtted, toetudes uurimispäeviku sissekannetele. Nende alusel koostati intervjuueeritavatele küsimused, kus sooviti ekspertidelt tagasisidet koostatud tööjuhenditele ja töökava näidistele.

Ekspertitega viidi läbi poolstruktureeritud intervjuu, kasutades varem koostatud intervjuukava. Samuti arvestati, et intervjuu läbiviimisel võib muuta küsimuste järjekorda ning vajadusel küsida juurde täpsustavaid küsimusi (Lepik & Harro-Loit & Kello & Linno & Selg & Strömpl, 2014). Intervjuu koosnes üheksateistkümnest küsimusest ja need jagati sisuliselt kolmeks osaks. Esimene sissejuhatav osa koosnes neljast küsimusest (küsimused 1 kuni 4), küsiti ekspertide taustaandmeid nagu tööstaaž, kokkupuuted Lihula lilltikandiga, rahvakunsti olulisust käsitöö õpetamisel. Teises osas oli kaksteist küsimust (küsimused 5 kuni 16), kus uuriti tööjuhendite sisulist poolt, küsiti tööjuhendi sõnastuse arusaadavuse, illustratsioonide otstarbekuse ja arusaadavuse kohta. Sooviti teada kirjanduse ja materjalide kasutamist, tööjuhendiga töötamist. Vaadeldi erinevate tööliikide lõimimist ning metoodika ja ainekava kasutamist. Kolmandas intervjuud lõpetavas osas oli kolm küsimust (küsimused 17 kuni 19), küsiti projektitöö ja tööjuhendite kasutamise kohta. Intervjuu oli koostatud kolme osalisena, teise osa küsimused, kus uuriti tööjuhendite sisulist poolt planeeriti küsida küsimused iga tööjuhendi kohta eraldi. Vajadusel sooviti küsida ka täpsustavaid küsimusi.

3.2 Uuringu protseduur

Antud uurimistöö läbiviimiseks valiti tegevusuuring, mis on empiiriline ehk kogemuslik uurimus, Hirsijärvi ja Huttoneni (2005) järgi teeb kogemuslikud tähelepanekud uurija ise (Virkus, 2010). Tegevusuuringu valikut toetab see, et tegevusuuringut eristab teistest

uurimisviisidest selle kohene praktiline rakendatavus, praktikust uurijale ongi rakendamine teatud mõttes tulemus (Löfström, 2011 lk 4). Nortoni (2009) järgi tegutsevad praktikutest uurijad tihti mikro- või mesotasandil, keskendudes enda, oma kooli või tegevusvaldkonna praktikale (ibid., lk 5). Andmete kogumise ja analüüsimise eesmärgiks oli saada vastuseid uurimisküsimustele ja seega välja selgitada, kuidas koostatud tööjuhendeid hinnati ja millisel määral oleks vaja teha tööjuhendites muudatusi ja parandusi.

Tegevusuuring on loomult tsükliline. See koosneb planeerimise, tegutsemise, vaatlemise ja analüüsimise etappidest (Löfström 2011, lk 8). Tegevusuuringu peamised etapid Löfströmi järgi on: 1) uuringu alustamine; 2) valitseva olukorra kaardistamine; 3) tegevuskava loomine ja rakendamine; 4) praktiseeritava tegevuse kohta teabe kogumine; 5) võtmeküsimuste ja kogemuste tuvastamine; 6) kirjalik ja suuline aruandlus erinevatele huvirühmadele (ibid., lk 9). Toetudes eelnevatele punktidele planeeriti antud tegevusuuring järgmiselt:

1. sõnastati uurimisprobleem;
2. uuringule teoreetilise raamistiku loomine;
3. koostati Lihula lilltikandist inspireeritud tööjuhend;
4. osalejate valimine;
5. tööjuhendite kohta informatsiooni kogumine, intervjuerimine;
6. saadud informatsiooni analüüsimine;
7. tööjuhendite muutmine ja täiendamine vastavalt kogutud andmetele.

Peale uurimisprobleemi sõnastamist, milleks oli: Kuidas tutvustada ja õpetada Lihula lilltikandit kui kohaliku kultuuripärandit II ja III kooliastme käsitöötundides? Alustati tööjuhendite koostamisega 2018. aasta novembris, kuna tööjuhendid on mahukad siis valmisid need 2019. aasta veebruari lõpuks. Tööjuhendite koostamisel arvestati koostaja isiklikke kogemusi. Toetuti Läänmetsa (2000) tööjuhendite koostamise metoodilistele nõuetele ja ADDIE mudeli etappe õppematerjali tegevuste lahtikirjutamiseks (Põldoja, 2016). Paralleelselt tööjuhendite koostamisega valmistati töökava näidised tööjuhendite toetamiseks. Seejärel koostati intervjuukavad ekspertidele ja õpilastele.

Enne ekspertidega ühenduse võtmist viidi läbi prooviintervjuu uuringus mitte osaleva õpetajaga. Selle käigus saab katsetada intervjuu küsimuste sobivust, kontrollida kui palju aega vajatakse intervjuude läbiviimiseks ning kontrollida kasutatavat intervjuutehnikat

(Intervjuu kavandamine...a.d.). Prooviintervjuu tulemusena muudeti intervjuu algust, kuhu oli planeeritud, et ekspert saab etteantud šabloonidega luua lillkirjalise mustri. Sellest loobuti, kuna intervjuueeritav ei tundnud ennast selles olukorras mugavalt. Edaspidi otsustati intervjuu sissejuhatavas osas näidata esemeid, mis valmivad läbi tööjuhendite. Prooviintervjuul näidati eksperdile enne tööjuhenditega tutvumist küsimusi, mida sooviti küsida peale tööjuhendite ja töökavadega tutvumist. Edaspidi seda enam ei tehtud, kuna see võttis lisaaega, aga ei andnud tulemusele midagi juurde. Prooviintervjuu käigus küsimusi muuta ei olnud vaja, aga lisati sissejuhatavatesse küsimustesse üks lisaküsimus. Kui algselt oli planeeritud, et küsimused tööjuhendite kohta küsitakse iga tööjuhendi juurde eraldi, siis läbi prooviintervjuu selgus, et sel ei ole vajadust, kuna tööjuhendid on kõik sarnaselt ülesehitatud. Läbi prooviintervjuu saadi teada kui palju kulub intervjuueerimiseks aega, milleks oli umbes üks tund, mis on optimaalne intervjuu kestvus (Intervjuu kavandamine...a.d.). Otsustati diktofoni kasutada vaid selles intervjuu osas, kus intervjuueeritav vastab küsimustele.

Õpilastega viidi läbi intervjuud nende oma kooli käsitööklassis 20. märtsil ja 27. märtsil 2019. aastal. Küsiti nõusolekut õpilastelt tagasiside saamiseks väljatöötatud tööjuhenditele. Ekspertidega võeti ühendust telefoni teel, seda tehti kahe puhul 25. märtsil ja ülejäänud neljaga 28. märtsil 2019. aastal. Teavitati eksperte uurimistööst, milleks oli kohaliku rahvakunsti liigi Lihula lilltikandi õpetamiseks loodud tööjuhendid. Sooviti tagasisidet loodud tööjuhenditele ja töökava näidistele, selleks küsiti nõusolekut intervjuu läbiviimiseks. Kõik andsid nõusoleku intervjuu läbiviimiseks. Lepiti kokku intervjuu toimumise aeg ja intervjuu toimumise koht. Kolme intervjuueeritava puhul oli selleks nende enda kodukool, kahe puhul valiti selleks mõlemale osapoolele sobiv koht. Andmed intervjuu toimumise koha ja aja kohta on välja toodud tabelis nr 3.

Tabel 3 Intervjuu toimumise koht ja aeg

Ekspert	Intervjuu toimumise koht	Intervjuu toimumise kuupäev	Intervjuule kulunud aeg	Diktofoniga salvestatud intervjuu
E1	mõlemale sobiv koht	27. märts	1.15	34.23
E2	eksperdi oma kool	4. aprill	1.00	12.47
E3	eksperdi oma kool	4. aprill	1.25	17.19
E4	mõlemale sobiv koht	8. aprill	1.05	13.38
E5	eksperdi oma kool	10. aprill	1.00	15.12

Märkus: E tähendab eksperti

Intervjuu alguses räägiti õpilastele ja ekspertidele, antud töö eesmärkidest ja milleks neid kasutatakse. Teavitati, et intervjuu on anonüümne, see tähendab, et intervjuueeritava nime ega ka intervjuu käigus mainitud isikute nimesid ei avaldata.

Õpilastele mõeldud küsimusi eelnevalt ei katsetatud. Õpilaste puhul kasutati grüpiintervjuud, see viiakse läbi väikese hulga inimestega, antud töös intervjuueeriti korraga ühte kuni kolme õpilast. Grüpiintervjuude puhul jälgiti seda, mil moel intervjuueeritavad käsitlevad mingit teemat mitte enam omaette, vaid väikeses rühmas (Lepik jt. 2014). Enne intervjuud tutvusid õpilased vastavalt oma klassile väljatöötatud tööjuhendiga, lugedes neid arvutist ja omavahel arutledes. Kuna tööjuhendid vajavad ka erineva kirjanduse kasutamist, siis samaaegselt tutvusid nad ka kirjandusega. Tööjuhendiga tutvumine võttis aega olenevalt klassist 20-25 minutit. Seejärel esitati õpilastele varem koostatud küsimused, mille nad vastasid suuliselt, samaaegselt tehti märkmeid uurija poolt. Vajadusel paluti neil ka oma vastust põhjendada, selleks kulus aega olenevalt klassist 10-15 minutit. Intervjuu lõpus tänati õpilasi tööjuhenditele antud tagasiside eest.

Ekspertid tutvusid intervjuu käigus hinnatavate tööjuhendite järgi valmivate esemete, tööjuhendite ja õpetajale mõeldud töökavadega, samaaegselt sai ta küsida täpsustavaid küsimusi. Peale vaatlust vastas ekspert küsimustele, mis salvestati diktofoniga. Intervjuu kestis kõikide intervjuueeritavate puhul umbes üks tund, salvestus diktofoniga võttis keskmiselt aega 15 minutit, ühe eksperdi puhul oli see 35 minutit. Intervjuu lõpus tänati eksperti intervjuu ja selleks leitud aja eest. Läbiviidud viis intervjuud transkripeeriti, selleks kulus aega keskmiselt 3 tundi, esimese intervjuu puhul 6 tundi. Kokku kulus transkripeerimisele 16 tundi ja 15 minutit. Peale transkripeerimist leiti vastustest

tähenduslikud laused, need markeeriti ja analüüsiti. Ekspertide tagasiside analüüsis tuuakse välja üldistatud informatsioon, lisatakse ka ekspertide tähenduslikumad laused.

Õpilaste ja ekspertide soovitusi arvestades täiendati ja parandati tööjuhendeid. Toetuti ka uurijapäevikule (Lisa 3), mida täideti käsikirjaliselt. Uurijapäeviku pidamine võimaldab uurijal oma kogemuste ja tähelepanekute kirjeldamist ning uuritavas keskkonnas toimuva märkamist ja analüüsi (Löfström 2011, lk 6). Töö usaldusväärsust suurendab nii õpilaste kui ka ekspertidega intervjuude läbiviimine, nende arvamusega arvestamine. Peale ekspertide intervjuude analüüsi hävitati transkribeeritud tekstid ja intervjuude salvestised esteetilistel kaalutlustel.

3.3. Uuringu tulemused

Selles alapeatükis tehakse ülevaade magistritöö raames läbiviidud uurimistöö tulemustest. Peatükk on jagatud kaheks osaks, esimeses osas tutvustatakse õpilastega läbiviidud intervjuude tulemusi ja näidatakse milliseid muudatusi tehti tööjuhendites. Teises osas tutvustatakse ekspertidega läbiviidud intervjuude tulemusi ja milliseid muudatusi tuli veel teha tööjuhendites.

Õpilaste tagasiside analüüs

Õpilased andsid tagasisidet sellele tööjuhendile, mis vastas nende kooliastmele. Igale tööjuhendile anti eraldi hinnang, erineva klassi poolt.

Tööjuhend „*Monogrammidega nōelaraamat*” on mõeldud II kooliastmele, soovitavalt 5.-6. klassile, sellest lähtuvalt andsid tagasisidet 5. klassi õpilased, vastates eelnevalt koostatud küsimustele. Vastustest selgus, et tööjuhendi sõnastus on nende jaoks arusaadav. Fotodest saadi aru, ühe foto juures küsiti täpsustav küsimus, see oli foto, kus oli väljatoodud tööks vajalikud materjalid. Õpikute ja kirjanduse kasutamisse suhtuti positiivselt, lisati veel, et nad said omavahel arutada ja see oli tore. „See otsimine on nagu orienteerumismäng, tööjuhend suunab ja siis otsid infot teisest kohast.” Valmiv nōelaraamat oli õpilastele huvipakkuv, lisati veel: „Väike asi, aga nii palju erinevaid töid saab õppida.” Ühiselt materjali muretsemine on neile vastuvõetav, lisati, et nad on sellega

juba harjunud. Tööjuhendis ei muudaks nad midagi, aga lisati: „Tore oleks kui lisaks tööjuhendile oleks ikka õpetaja ka, kellelt saaks üle küsida ja täpsustada.”

Tööjuhend „*Lillekimbuga käsitöökott*” on mõeldud II kooliastmele, soovitavalt 5.-6. klassile, sellele tööjuhendile andsid tagasisidet 6. klassi õpilased. Tööjuhendi sõnastus oli neile arusaadav, õpilased lisasid: „Kui ei saa aru, siis saame ju küsida ja kui õpetajat ei ole saame googledada.” Hetkel olid kõik fotod õpilaste jaoks arusaadavad, nad lisasid: „Võib-olla kui tööjuhendi järgi tööd teha, siis tekib küsimusi.” Õpikute ja kirjanduse kasutamisse suhtuti hästi, lisati: „See teeb töö huvitavamaks saab erinevaid näiteid ja fotosid näha.” Valmiv ese pakkus õpilastele huvi, kuna see on praktiline. Ka 6. klassile sobis, et materjal ühiselt muretseda. Läbi ühe eseme erinevaid käsitööliike õppida, sellele küsimusele lisasid õpilased: „See teeb töö kergemaks, on normaalne ja äge.” Tööjuhendis midagi muuta nad ei osanud soovitada, kuna ei ole eriti sellise tööjuhendi järgi töötanud. Õpilased tõid välja, et sooviksid sarnaste tööjuhendite järgi õppida.

Tööjuhend „*Lillemotiiviga mündikott*” on mõeldud III kooliastmele, soovitavalt 7.-8. klassile, tagasisidet andsid 7. klassi õpilased. Kokkuvõtvalt võib öelda, et ka nemad jäid tööjuhendi sõnastusega väga rahule, kõik oli arusaadav. Küsimus tekkis materjali kohta, et mis tähendab lõng 12/2. Ka fotod olid õpilaste jaoks arusaadavad. Õpikute ja kirjanduse kasutamisse suhtuti hästi, lisati veel: „Nii õpimegi rohkem õpikuid kasutama ja läbi erinevate raamatute saame rohkem informatsiooni.” Valmiv ese meeldis neile, nad ei muudaks midagi. „Tore väike asi, kus saab kasutada erinevaid töövõtteid ja on praktiline.” Nad ei muudaks tööjuhendi juures midagi. Tööjuhendi järgi meeldiks neile töötada, aga lisati veel: „Õpetajaga oleks ka tore õppida.”

Tööjuhend „*Lillemustriga märkmikukaaned*” on mõeldud III kooliastmele, soovitavalt 8.-9. klassile. Tagasisidet andis 8. klassi õpilane, kes eelmisel aastal valmistas käsitöötunnis sarnased märkmikukaaned. Tööjuhendi sõnastus oli temale arusaadav, lisas veel: „Tore oli lugeda ja meeldetuletada kuidas märkmikukaaned valmisid.” Ka fotod olid tema jaoks arusaadavad. Õpikute ja kirjanduse kasutamise kohta lisati: „See sobib väga hästi ja kõik ju ei mahu tööjuhendisse.” Ideena pakuti: „Võiks olla erinevaid võimalusi järjehoidja punumiseks.” Materjali ühiselt muretsemisse suhtus õpilane positiivselt: „Nii saab ju lihtsamalt ja kulub vähem materjali.” Tööjuhendisse soovitati lisada linke, mis annaksid veel informatsiooni Lihula lilltikandi kohta.

Tööjuhend „*Lihula seelikumotiiviga lahttasku*” on mõeldud III kooliastmele, soovitavalt 8.-9. klassile. Tagasisidet andsid 9. klassi õpilased, kes eelmisel aastal läbisid Lihula lilltikandi teema. Ka nende jaoks oli sõnastus ja fotod arusaadavad. Õpikute ja kirjanduse kasutamisse suhtuti samuti positiivselt. Valmiva eseme kohta lisati: „Lahttasku asemel võiks olla väike käekott.” Materjali ühiselt muretsemine sobib neile. See, et läbi ühe eseme saab nii palju erinevaid töövõtteid õppida, oli neile alguses uskumatu. Tööjuhendis ei muudaks õpilased midagi ja neile meeldiks sellise tööjuhendi järgi töötada.

Kokkuvõttena võib öelda, et tööjuhendite sõnastus ja fotod olid õpilaste jaoks arusaadavad. Üllatusena suhtuti õpikute ja kirjanduse kasutamisse väga positiivselt ja osati põhjendada ka oma arvamust. Valmivad esemed meeldisid õpilastele, õppida erinevaid töövõtteid läbi ühe käsitööeseme on hea. Kõigile sobis see, et tööjuhendiks vajalik materjal muretsetakse ühiselt. Tööjuhendis õpilased midagi muuta ei soovitanud, aga arvati kui tööjuhendi järgi töötada, siis võib tekkida küsimusi. Väga positiivne oli näha, et õpilastele meeldisid need tööjuhendid. Olulise tähelepanekuna soovitas üks õpilane lisada tööjuhenditesse linke, mis tutvustaks antud teemat ja annaks lisainformatsiooni.

Ettepanekud, mis viiakse tööjuhenditesse:

1. Tööjuhendile „*Lillemustriga märkmikukaaned*” lisatakse: Valmis märkmikule saad punuda endale meelepärase järjehoidja, südamepäelast järjehoidja õpetuse leiad tikkimise õpikust lk 133.
2. Tööjuhendile „*Lillemustriga märkmikukaaned*” lisatakse link, mis näitab lühifilmi Lihula Lilltikandi Seltsi tegemistest.
3. Tööjuhendile „*Lihula seelikumotiiviga lahttasku*” lisatakse ka link, mis näitab lühifilmi Lihula Lilltikandi Seltsi tegemistest.

Ekspertide tagasiside analüüs

Ekspertid andsid tagasisidet loodud tööjuhenditele ja töökava näidistele, tutvusid ka näidistöödega. Kuna tööjuhendid on sarnaselt loodud, tuuakse vastused välja küsimuste kaupa. Tulemuste analüüsimisel võeti arvesse kõigi viie eksperdi aramus. Tulemuste osas tuuakse välja, mida eksperdid tööjuhenditest arvasid ja milliseid muudatusi tehti tööjuhendites.

Antud tööst lähtuvalt tuuakse välja õpetajatajate/ekspertide arvamus, et kui tähtis on nende jaoks rahvakunsti ja rahvusliku käsitöö tutvustamine, kasutamine käsitöötundides: E1: „See on oluline ja lisaks saab sellest palju inspiratsiooni”; E2: „ See on tähtis. Sellest peaks nagu algama armastus käsitöö vastu. Lapsed peaks teadma kodukandi käsitööd”; E3: „Võiks olla ikkagi, midagi võiks teada oma kohalikust elust ja olust.”; E4: „Väga oluline ja korruta veel kolmega.”; E5: „On küll oluline. See on kõige alus ja sealt on hea edasi minna.” Küsiti veel kas nad vajaksid oma töös tööjuhendeid kohaliku rahvakunsti, sealhulgas Lihula lilltikandi tutvustamiseks? Kõik õpetajad vastasid, et väga soovivad ja alati on hea uusi tööjuhendeid saada.

Edaspidi vaadeldakse õpetajate/ekspertide arvamusi tööjuhendite kohta küsimuste kaupa. *Millistes kohtades ja kuidas peaks tööjuhendites sõnastust muutma, et see oleks õpilastele arusaadavam?* Sellele küsimusele vastasid kõik eksperdid, et sõnastus on arusaadav, õpilasele mõistetav ja kõik on detailselt lahti kirjutatud. Mitmel korral lisati, et kui õpilane ei saa aru, siis õpetaja saab ju abistada. E5: „Kuna lapsi on erinevaid, nende arusaamine, funktsionaalne lugemisoskus on erinev, siis ma arvan, et keskmisele õpilasele on täiesti loetavad. Kindlasti on neid, kellel on raskusi, aga siis õpetaja aitab.”

Tööjuhendid on illustreeritud fotodega, on need tööjuhendeid toetavad, millistes kohtades tuleks teha muudatusi, täiendusi? Vastati, et fotod on tööjuhendeid toetavad, õpilased saavad aru küll, pildid on väga selged. E5: „Need fotod on väga ilusad, kvaliteetsed, detailsed, ma arvan, et nendest täiesti piisab.”; E1: „ ... siin on küllalt hästi näha need tööetapid. Tegelikult viitad ka õpiku juhenditele, kus joonised on hästi ilusad, kenasti markeeritud.” Lisati taas mõnel korral, et vajadusel saab õpetaja õpilasi aidata.

Tööjuhendid tutvustavad teatud osa Lihula lilltikandist, kas see on tööjuhendite puhul piisav või sooviksid midagi lisada? Kõik eksperdid arvasid, et seda on piisavalt. Õpilased ei taha väga palju informatsiooni. Lisati, et see on tore, igal tööjuhendil käsitletakse lilltikandi teemat erineva nurga alt. Lisati veel, E5: „Võib võtta kohe eraldi tunni, kus minna Lihula lilltikandi teemaga süvitsi.”; E2: „Keda see asi hakkab huvitama, kes tahaks rohkem teada, siis võiks ju õpetaja anda vihjeid, kus seda saaks.”; Õpetaja, kes on ka lilltikandi spetsialist lisas E1: „Põhiline, mida ma eriti hoolikalt lugesin on need sissejuhatavad jutud lilltikandist, mis annavad väga hästi siin sellise tausta. Võiks lisada viited raamatutele, kus kohast info pärineb.”

Tööjuhendid nõuavad õpikute ja kirjanduse kasutamist, kui kasutaksid tunnis tööjuhendit, kas see oleks probleem, kas seda saaks parandada? Vastustest selgub, et vajalikud õpikud on kõikides koolides olemas, õpetajad ei näe ka probleemi vajaliku kirjanduse leidmisega. E1: „Ma leiaksin alati lahenduse, no et mul raamatut ei ole.”

Tööjuhenditega töötades on vaja erinevaid töövahendeid ja materjal, kas see võib tekitada probleeme? Selgub, et see võib probleemiks osutuda tööjuhendiga töötamisel. E1: „Kui materjalide, töövahendite muretsamine jätta ainult laste peale, siis võib tulla igasugust kaupa. Muretsen selle materjali ise, siis tekib jälle probleem, et kuidas see raha kätte saada laste käest.”; E2: „See võib tekitada probleeme, laps tuleb ja ütleb, et mul ei ole.” E5: „Ma just mõtlesin ka, kust kõik need materjalid. Neil ei ole tihti neid asju.”; E1: „Kui lähtuda sellest, et põhiharidus on tasuta, siis peaks kõik need asjad olema kooli poolt tasuta.” Vastanud viiest õpetajast kaks vastavad, et nad saavad hakkama, et see ei ole nende jaoks probleem. Lahenduseks pakutakse, E1: „Lahendada saab ikka niimoodi, et õpetaja soetab selle materjali, et tõesti oleks kvaliteetne materjal.”; E3: „Tänapäeval on ju kõike saada. Või kusagilt taaskasutusest, saab kuidagi hakkama.” E4: „Kui lapsel ei olegi, siis on õpetajal suured varud. Meil on siin ka väga hea taaskasutus pood, koolile annavad nad teinekord ka tasuta.”

Kuidas arvad, millisel määral suudavad õpilased iseseisvalt tööjuhendi järgi töötada, kui palju vajavad lisaks õpetaja abi. Sellele küsimusele vastavad kõik õpetajad, et see on väga individuaalne ja kõik oleneb õpilasest. E1: „On õpilasi, kes ühekordsel ettenäitamisel ja ühe harjutuse läbitegemisel saavad kohe juba kõigest aru ja saavad hakkama. Ja on õpilasi, kellele sa pead kuni töö viimase etapini kogu aeg käima abiks.”; E2: „Mõni õpilane saab aru, mõni teine võib kümme korda lugeda, aga lõpuks ütleb ikka, et ta ei saa aru.”; E4: „Mõni õpilane on ebakindel, ta kahtleb endas kogu aeg, kahtleb kuidas seda teha, teine võtab jälle lennult, see sõltub lapsest.” E3: „Ma arvan, et enamus saaks hakkama.” Ettepanek E2: „Kes saab aru, võib hakata tegema ja kes ei saa, siis temaga teed individuaalselt.” On ka arvamus, et 5.-6. klassis vajaksid õpilased rohkem abi sellise tööjuhendiga töötamisel. Kolmandas kooliastmes peaksid nad juba iseseisvalt hakkama saama, seda enam kui neil on juba kogemus sellise tööjuhendiga töötamisel.

Tööjuhend on koostatud teatud vanuseastmele, on see eakohane ja õpilaste võimetele vastav, milliseid kohti soovitaksid muuta? Kõik õpetajad arvavad, et tööjuhendid on

eakohased ja ei soovita midagi muuta. Tuleb küll ettepanek, E1: „Mul tekkis idee seal käsitöökoti juures, muidugi Lihula tikandile on iseloomulikum varspiste, aga täpselt seda sama on võimalik teha ka ahelpistega, isegi neid kõveraid jooni on lihtsam tikkida.”, E3: „See kus on hästi tihe mustrijoonis (lahttasku), võib-olla kõik ei saa aru sellest.”

Kuidas sulle tundub, kas tööjuhendites valmivad esemed on õpilasele motiveerivad? Üldjuhul õpetajad arvavad, et on motiveeriv, oluline nende meelest on, et asjad oleks praktilised. E4: „Ma arvan küll, et on inspireeriv, kui saab seda ka kasutada.” E2: „Ma arvan, et on motiveeriv, ilusad asjad ju.” Lisavad veel, et variante võiks rohkem olla, et õpilased saaksid valida. E5: „Võiks ju näiteks ka kinnaste peale tikkida või mõne oma riietusesemele, selliseid näiteid võiks ka olla.”

Kuidas hindaksid erinevate tööliikide (kavandamine, materjaliõpetus, tikkimine, õmblemine, paelapunumine) lõimimist? Kas oskaksid veel mõne tööliigi lisada? Vastatakse, et see on täiesti piisav, keeruline oleks veel midagi lisada ja kui lisada siis see oleks juba liialdamine. E3: „Siis saabki korraga palju asju tehtud, keeruline, kui iga asjaga võtta jälle uus töö.” E2: „Minu meelest väga hea idee, et saad ühe asja ja palju oskusi juurde. Erinevaid materjale ja töövõtteid kasutada.” E4: „Väga hea võimalus teha ühes väikeses töös märkamatuks kõik ära.” E1: „No Lihula tikandile on omane ka ääre pits, aga heegeldamist nende esemate puhul on väga raske juurde tuua. Võib-olla peaks siis mõtlema hoopis midagi uut.”

Tööjuhenditele on lisatud töökava näidis õpetajale, kas see toetab tööjuhendit, sooviksid sellele midagi lisada või ära jätta? Arvatakse, et töökava kindlasti toetab tööjuhendit ja väga hea on, kui on olemas töökava. E3: „Hea niimoodi vaadata ja järke pidada, mis ajal mida teha.” E1: „Tundide kohta on väga hästi kirjutatud ja mida hinnatakse. Võib olla võiks siia juurde veel hindamismudel koostada ja seda saaks kasutada selle teema kõikide tööde juures.”

Kuidas hindad, kas tööjuhendite osad on seostatud ja moodustavad metoodilise terviku? Kõik vastavad, et on tööjuhendi osad on seostatud ja moodustavad metoodilise terviku.

Kuidas hindad tööjuhendite seostatust riikliku õppekava ja ainekavaga? Kõik õpetajad arvavad, et on seostatud, kuna läbitakse palju tööliike, nimetatakse ka erinevaid.

Hinnatakse ka rahvakunsti osa käsitlemist. E3: „Rahvakunstiga saab ju igasugu asju siduda, ta ongi selline tänuväärne materjal.” E5: „On ka seoseid kunstiõpetuse ja matemaatikaga, loodusõpetusega.” E4: „Paikkonna rahvakunsti olulisus, et õpilane oskaks märgata seda rahvakunsti, mis siin on.”

Lisaks tööjuhendite hindamisele küsiti veel ekspertidelt, millised neist tööjuhenditest oleksid sobilikud kasutada projektitööks. Käsitöö ja kodunduse ainekavast 25% tundidest peaks olema projektitöö, kus õpilane saab valida õpperühma vahel (PRÕK). Ekspertid arvasid, et need kõik peaks sobima, isegi poistele, ka siis kui neil ei ole eelnevaid teadmisi. Kõik eksperdid olid huvitatud loodud tööjuhendeid käsitöötundides kasutama ja sooviksid sarnaseid tööjuhendeid veelgi.

Ettepanekud, mis viiakse tööjuhenditesse:

1. Tööjuhendile „*Lillekimbuga käsitöökott*” lisatakse valikusse lisaks varspistele ka ahelpiste.
2. Töökavade juures muudetakse seda, milline klass võiks antud tööjuhendi järgi töötada. Kooliaste jääb samaks, aga valikus on erinevad klassid.
3. Lisatakse viited tööjuhendi tekstidele, mis tutvustavad Lihula lilltikandit, et õpilane teaks kus kohast info pärineb ja kes on tööjuhendite ja fotode autor.
4. Koostatakse hindamismudel, mille järgi saab hinnata kõikide tööjuhendite järgi valmivaid esemeid.

ARUTELU

Käesoleva uurimistöö eesmärgiks oli koostada Lihula etnograafilisest lilltikandist inspireeritud tööjuhendid II ja III kooliastme õpilastele käsitöötunnis kasutamiseks. Tööjuhendite toetamiseks koostati töökava näidised õpetajatele ja näidistööd. Tööjuhendeid sooviti täiendada vastavalt ekspertide/õpetajate ja õpilaste hinnangutele. Koostatud tööjuhendeid hindasid Lihula piirkonna käsitöö ja kodunduse õpetajad ja ühe põhikooli õpilased. Tagasisidet saadi läbi intervjuude. Vastuseid sooviti antud töö uurimisküsimustele:

1. Kuidas sobivad loodud tööjuhendid Lihula lilltikandi tutvustamiseks ja õpetamiseks?
2. Millisel moel ja määral oleks vaja ekspertide/õpetajate hinnangul tööjuhendeid täiendada ja parandada?

Järgnevalt vaadeldakse kuidas sobivad loodud tööjuhendid Lihula lilltikandi tutvustamiseks ja õpetamiseks? Õpilased vastasid, et nad said tööjuhendite sõnastusest aru. Tekstid olid koostatud nende vanuseastme jaoks arusaadavalt. Õpilased lisisid, et alati saab õpetajalt küsida, kui tekib probleeme. Õpetajate arvates oli sõnastus arusaadav, õpilasele mõistetav ja detailselt lahti kirjutatud. Ka õpetajad lisisid, et kui õpilane ei saa aru, siis õpetaja saab abistada. Koostatud tööjuhendeid võib üldjoontes pidada nii sisuliselt, kui ka keeleliselt õpilastele arusaadavaks. Õppijad peavad õppematerjali täielikult mõistma, ainult siis on võimalik arendada loovat mõtlemist ja ainult siis tunnevad õpilased õppimisest rõõmu (Mikk 1980, lk 3). Tekstide loomisel arvestati kirja suurust ja stiili, kasutati erinevat reavahet (Läänmets, 2000 lk 25). Tööjuhendite tekstide põhimõisted esitati esiletõstetuna tumedas trükis (ibid., lk 36). Teksti ja tööetappide paremaks mõistmiseks paigutati tööjuhendi tekst kastidesse (ibid., lk 25). Seda kõike märkasid ka eksperdid ja pidasid seda heaks.

Illustratsioonide ülesanne antud tööjuhendite puhul on õppesisu paremaks mõistmiseks teksti toetada ja omandatavaid teadmisi kujundlikult esitada (Läänmets 2000, lk 25).

Õpilaste jaoks olid kõik fotod arusaadavad ja tegid nende sõnul teksti mõistmise selgemaks. Eksperdid lisasid, et fotod on ilusad, kvaliteetsed, detailsed, on näha erinevad tööetapid ja nendest piisab tööjuhendist arusaamisel. Enamus inimesi on nägemismäluga ja 90% informatsioonist saame silmade kaudu (Mikk 1991, lk 43).

Tööjuhendid nõuavad erinevate õpikute ja kirjanduse kasutamist. Õpilased suhtusid sellesse positiivselt, lisati veel, et nad said samaaegselt omavahel arutada ja see meeldis neile. Lisaks teeb see töö huvitavamaks ja saab erinevat informatsiooni. Peetakse positiivseks, kui ülesanded suunavad õpilasi kõikide õppekomplektide osade kasutamisele (Mikk 1991, lk 53). Õpetajate hinnangul ei näe nad probleemi erinevate õpikute ja kirjanduse leidmisega. Loodud tööjuhendid nõuavad ka teatavate materjalide olemasolu. Õpilaste puhul ei ole see probleemiks, kui tööks vajalikud materjalid ühiselt muretseda. Õpetajate hinnangul võib see probleemiks osutada, aga lisatakse, et kui väga tahta, siis see on lahendatav.

Õpilaste arvates meeldiks neile sellise tööjuhendiga töötada, aga kindlasti sooviksid nad ka õpetaja toetust ja kinnitust. Õpetajate arvates on õpilasi, kes saavad väga hästi hakkama, aga kindlasti on ka neid, kes vajavad abi sellise tööjuhendiga töötades. Läänmetsa järgi sõltub soovitud õpitulemuseni jõudmine eelkõige õppijast endast, tema võimekusest ja motivatsioonist (ibid., 2000, lk 14). Õpetajad on arvamusel, et vajadusel saab õpilast abistada. Lisatakse, et esmakordsel tööjuhendiga töötamisel vajavad õpilased kindlasti rohkem abi. Kui õpilastel on sarnaste tööjuhenditega töötamise kogemus, siis on loota, et nad saavad juba paremini hakkama. Õpilaste iseseisev töö omab loodetavasti järjest suuremat tähtsust ja kui me anname neile selleks kirjalikke juhiseid, on nende töö edukam (Mikk 1991, lk 41).

Tööjuhendis valmivad esemed olid õpilastele huvipakkuvad. Õpilased hindavad esemete praktilisust ja läbi ühe eseme saab õppida erinevaid käsitööliike. Õpilastele meeldisid valmistatud näidistööd, siis on näha, milline on lõpptulemus. See tugevdab õpimotivatsiooni, kui õpilane teab, mida temalt õppimise tulemusena oodatakse (Krull 2000, lk 457). Õpetajad arvavad, et tööjuhendid ja valmivad esemed on õpilastele motiveerivad, lisavad samuti eseme praktilisust. Omandamist motiveerib kindlasti see, kui õpilase mõistavad, kuidas antud materjali kasutada (Mikk 1991, lk 42). Õpetajad lisavad, et tööjuhendeid võiks rohkem olla, et õpilastel oleks võimalus valida. Küsitletud õpilastele

meeldib läbi ühe eseme erinevaid käsitööliike õppida. Õpetajad arvasid, et erinevate tööliikide lõimimist on piisavalt, keeruline oleks veel midagi lisada. Arvati, et see on hea idee, et läbi ühe käsitööeseme valmistamise saab erinevaid oskusi juurde.

Õpetajad, hindasid tööjuhendid eakohasteks ja ei soovitanud midagi muuta. Lisasid, et tööjuhendid on koostatud loogiliselt ja iga järgnev tööjuhend on loodud vanemale vanuseastmele. Selleks, et õpitav materjal oleks jõukohane on vaja jälgida ka materjali esitamise loogilisust, mis võimaldab tekstist aru saada, ning uusi teadmisi paremini mõista, kindlasti peab see toetuma varemõpitule (Läänmets 2000, lk 23).

Õpetajate arvates on väga oluline kohaliku rahvakunsti tundmine ja õpilased peaksid teadma kodukandi käsitööd. Lisaks on rahvakunst hea inspiratsiooniallikas. Lihula lilltikandi tutvustamist tööjuhendites pidasid eksperdid piisavaks, õpilastele ei saa anda liiga palju informatsiooni. Neile meeldis, et tikandit vaadeldakse iga tööjuhendi juures erinevalt. Lisati, et kui õpilasi hakkab asi rohkem huvitama, siis saab neile anda lisamaterjali. Ka erinevate teoreetikute arvates on oluline ainest huvitatud õpilastele soovitada täiendavat kirjandust, anda lisaülesandeid (Mikk 1991, lk 52).

Tööjuhendite esmaseks ülesandeks on kaasa aidata teadmiste ja oskuste omandamisele. Õpetajad arvasid, et tööjuhendi osad on seostatud ja moodustavad metoodilise terviku. See on oluline, et materjal oleks hästi liigendatud, ülevaatlik ja mõistetav oma õpijärjestuses (Läänmets 2000, lk 24). Õpetajad hindavad ka rahvakunsti osa käsitlemist ja näevad erinevaid seoseid õppe- ja ainekavaga. Tugevuseks peetakse erinevate tööliikide kasutamist ja võimalust kasutada tööjuhendeid projektõppe läbiviimisel.

Järgnevalt vaadeldakse millisel moel ja määral oleks vaja õpilaste ning ekspertide/õpetajate hinnangul tööjuhendeid täiendada ja parandada. Nii õpilased kui ka õpetajad soovisid, et võiks olla rohkem valikuvõimalusi. Õpilaste iseseisvuse toetamiseks tuleb anda ülesandeid, mis on mitmekesised ja annaksid ka õpilastele valikuid (Kikas & Toomela 2015, lk 57). Sellest lähtuvalt muudeti töökavades II kooliastme tööjuhendeid, siis on neid võimalik teostada nii viiendas kui ka kuuendas klassis. Samuti loodi valikuvõimalus III kooliastme tööjuhenditega. Käsitöökoti valikuvõimalustesse lisati lisaks varspistele ahelpiste. Ka järjehoidja punumisel lisati valikuvõimalusi. Õpilastel on võimalus valida erinevate

mustrite vahel, mis on kahe erineva tööjuhendi osaks. Lisaks sooviti veel sarnaseid tööjuhendeid, et oleks suurem valikuvõimalus.

Soovitati lisada tööjuhenditele erinevaid internetiallikaid, mis tutvustaksid Lihula lilltikandit. Lisati allikas, mis näitab lühifilmi Lihula Lilltikandi Seltsi tegemistest. Läbi selle arvestatakse õppematerjalide kasvatuslikku suunitlust, õpitava kaudu kujundatakse oskust väärtustada rahvuslikku kultuuripärandit (Läänmets 2000, lk 21). Lisati viited tööjuhendi tekstidele, mis tutvustavad Lihula lilltikandit. Läbi selle saab õpilane teada, kus kohast saadud info pärineb, et näidata kasutatud allikate viitamise olulisust.

Õpetajate soovitusel koostati tööjuhendite ja töökavade toetamiseks hindamismudel, mille järgi saab hinnata kõikide tööjuhendite järgi valmivaid käsitööesemeid. Hindamismudelit kasutades saab õpilane enne tööle asumist arvestada, milliste kriteeriumite alusel tema tööd hinnatakse. Kokkuleppehinnete kasutamine eeldab õpilastelt suurt iseseisvust, nad saavad ise otsustada, kui palju nad ühes või teises etapis pingutavad (Krull 2000, lk 584).

Uurimistöö piirangud ja ettepanekud

Antud uurimistöö piiranguks on see, et tööjuhendid ei ole õpilaste poolt läbi katsetatud. Nad on töömahukad ja võtavad läbitegemiseks palju aega, olenevalt tööjuhendist umbes 20 koolitundi. Sellest lähtuvalt soovitakse katsetada tööjuhendeid järgmisel õppeaastal, teha vajadusel täiendavad parandused. Töö autor on huvitatud tööjuhendeid jagama Lihula piirkonna koolide käsitööõpetajatele. Nad saavad tööjuhendite järgi valmistada käsitööesemed ja anda mitmekülgsemat tagasisidet. Kindlasti on võimalus tööjuhendeid juurde teha, kuna see oli nii õpilaste kui ka õpetajate soov, selleks pakuti mõned erinevad ideed. Läbi loodud tööjuhendite saavad käsitööõpetajad tutvustada kohalikku pärandit, et seda elus hoida.

Tänuõnad

Tahan tänada kõiki, kes olid abiks antud magistritöö valmimisel. Tänan oma kooli õpilasi, hinnates tööjuhendeid olid nad pühendunud ja oskasid oma arvamust põhjendada. Lihula piirkonna viite õpetajat/eksperti, leitud aja ja vastutulelikkuse eest tööjuhenditele tagasiside andmisel, mis aitas kaasa uurimuse läbiviimisel. Suureks abiks olid arutelud kaasüliõpilastega, kellelt sai alati tagasisidena lahenduse või positiivse emotsiooni. Suur tänu lõputöö juhendajale.

KASUTATUD ALLIKAD

Augustsson, N. 1986. Brodera gamela mönster. Helsingborg: Noomi Augustsson & Lts förlag AB Boktryck.

Berliner, D. C. 1988. Implications of studies on expertise in pedagogy for teacher education and evaluation. New directions for teacher assessment.

Eesti keele seletav sõnaraamat. <http://www.keelevaab.ee/>, (21.01.2019).

Esko, H. 2018. Rahvuslikud tööd käsitöö ainekavas. [Magistritöö]. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia. Kultuurhariduse osakond.

Heintalu, T. 2011. Abimaterjalid rahvakunsti aluste õpetamiseks II-III kooliastme käsitöötundides E. Laigna erakogu ja Eesti kirivööde ajaloolise ülevaate näitel. [Magistritöö]. Tartu Ülikool. Sotsiaal- ja haridusteaduskond.

Henno, I. & Granström, S. 2012. Ülevaade aineõpetajate ja koolijuhtide veebiküsitlusest „Uutest riiklikest õppekavadest lähtuv kooliõppekavade arendus ja rakendamine”. Tallinn: Haridus- ja Teadusministeerium. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/40934>, (10.04.2019).

Intervjuu kavandamine ja läbiviimine. Intervjuu, vaatlus ja sisuanalüüs. s.a. https://www.tlu.ee/~sirvir/Intervjuu_vaatlus_ja_sisuanals/intervjuu_kavandamine_ja_lbivii_mine.html, (25.03.2019).

Irbo, M. 2011. Kohaliku pärimuskultuuri õpetamise võimalusi üldhariduskoolis Setomaa I ja II kooliastme õpetajate hinnangul. [Magistritöö]. Tartu Ülikool. Sotsiaal- ja haridusteaduskond.

- Jõevee, M. Töös kasutatud fotod ja joonised. Lihula. 2019.
- Kikas, E. & Toomela, A. 2015. Õppimine ja õpetamine kolmandas kooliastmes. Üldpädevused ja nende arendamine. Tallinn: Haridus- ja Teadusministeerium.
- Kristensen, W. 2001. Oldemors broderier. Fra gammelt til nytt. Norge: N. W. Damm & Son AS
- Krull, E. 2000. Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kuma, H. 1976. Eesti rahvavaibad. Tallinn: Kirjastus Kunst.
- Lepik, K. & Harro-Loit, H. & Kello, K. & Linno, M. & Selg, M. & Strömpl, J. 2014. Intervjuu. Sotsiaalse Analüüsi Meetodite ja Metodoloogia õpibaas. <http://samm.ut.ee/intervjuu>, (23.04.2019).
- Linnus, H. 1973. Tikand Eesti rahvakunstis II Lääne-Eesti ja Lõuna-Eesti. Tallinn: Eesti Raamat.
- Läänmets, U. 2000. Õppevara. Küsimisi ja kostmisi. Tallinn: Avita.
- Löfström, E. 2011. Tegevusuuringu käsiraamat. Tallinn: Archimedes.
- Mandel, L. & Vaab, H. 2009. Lihula lilltikand ja meistrid. Lihula: Lihula Rahvaülikool.
- Mikk, J. 1980. Teksti mõistmine. Tallinn: Valgus.
- Mikk, J. 1991. Didaktika küsimusi. Loengukonspekt üliõpilastele. Tartu: Tartu Ülikool.
- Mölder, S. 2005. Audru rahvarõivad ja nende mustrite kasutamine käsitöötunnis. [Magistritöö]. Tallinna Ülikool. Kasvatusteaduste Instituut.
- Pink, A. & Teder, K. Tikkimine. Väike rahvarõivaõpetus. OÜ Saarakiri.

Puppart, P. 2011. Eesti rahvarõivas ja mood. Tallinn: TEA Kirjastus.

Põhikooli riiklik õppekava. Riigi Teataja. (2014).

<https://www.riigiteataja.ee/akt/114022018008>, (28.12.2018; 31.03.2019).

Põhikooli riiklik õppekava. Ainevaldkond „Tehnoloogia“.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/1140/2201/8008/1m%20lisa7.pdf#>, (18.04.2019).

Põldoja, H. 2016. Õppematerjalide koostamise protsess ja kvaliteet.

<https://oppematerjalid.wordpress.com/oppematerjalid/oppematerjalide-koostamise-protsess-ja-kvaliteet/>, (01.05.2019).

Rämmel, A. 2014. Valimi moodustamine. Sotsiaalse Analüüsi Meetodite ja Metodoloogia õpibaas. <http://samm.ut.ee/valimid>, (26.04.2019).

Selberg, U. 2017. Lihula lilltikand. Eesti vaimse kultuuripärandi nimistu.

<https://www.rahvakultuur.ee/vkpnimistu/>, (01.05.2019).

Tammiste, J. 2012. Anu Raua loomingu lätted. [Diplomitöö]. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia. Rahvusliku käsitöö osakond.

Teras, L. 2016. Rahvuslik stiil käsitöös aastatel 1887-1940 ilmunud naiste- ja käsitööajakirjade põhjal. Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat.

<https://ojs.erm.ee/index.php/ermer/article/view/12>, (27.12.2018).

Tõnismann, L. 2007. Tikkimine. Tallinn: Varrak. Algallikas: The Essential Guide to Embroidery. 2002. London: Murdoch Books.

Uus, I. 2004. Kihnu rahvuslikku käsitööd tutvustav metoodiline materjal

põhikoolile.[Diplomitöö]. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia. Rahvusliku käsitöö osakond.

Viires, A. & Vunder, E. 1998. Eesti rahvakultuur. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus.

Virkus, S. 2010. Infokäitumise, info hankimise ja otsingu ning infopädevuse uurimise meetodid. Tallinna Ülikool.

<https://www.tlu.ee/~sirvir/Infootsingu%20teooria/Infokaitumise,%20info%20hankimise%20ja%20otsingu%20ning%20infopadevuse%20uurimise%20meetodid/index.html> ,
(01.05.2019).

Vunder, E. 1992. Eesti rahvapärane taimornament tikandis. Tallinn: Kirjastus Kunst.

Õppimise käsitus. Põhikooli riiklik õppekava. 2014.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/114022018008>, (29.04.2019).

Õunapuu, L. 2014. Kvantitatiivne ja kvalitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. Tartu: Tartu Ülikool.

Ülevaade üldhariduse õppekava kaardistusest. 2016. ESF tegevus „Kaasaegse ja uuendusliku õppevara arendamine ja kasutuselevõtt”. SA Innove.

https://www.hm.ee/sites/default/files/oppevara_kaardistus_kokkuvote_0.pdf,
(15.01.2019).

Tööjuhendite koostamisel kasutatud allikad:

Koger, H. 2014. Läänemaa tekid. Tallinn: Hea Lugu.

Lihula Lilltikandi Selts. 2014. Lihula lilltikand. Õpetus. Mustrid. Inspiratsioon. Pegasus.

Mandel, L. & Vaab, H. 2009. Lihula lilltikand ja meistrid. Lihula: Lihula Rahvaülikool.

Paas, K. & Pink, A. 2011. Kodundus 4.-6. klass. Türi: OÜ Saarakiri.

Paas, K. & Pink, A. 2011. Kodundus 7.-9. klass. Türi: OÜ Saarakiri.

Pink, A. & Teder, K. 2005. Tikkimine. Väike rahvarõiva õpetus. Türi: OÜ Saarakiri.

Pink, A. 2003. Õmblemine. Türi: OÜ Saarakiri.

Selberg, U. 2017. Lihula lilltikand. Eesti vaimse kultuuripärandi nimistu.

<https://www.rahvakultuur.ee/vkpnimistu/>, (01.05.2019).

LISAD

Lisa 1. Intervjuukava õpilastele

1. Kas tööjuhendite sõnastus on arusaadav ja selge? Kui ei, siis kus tuleks teha muudatusi?
2. Kas fotod on arusaadavad? Kui ei, siis kus võiks teha parandusi?
3. Kuidas suhtud õpikute ja kirjanduse kasutamisse?
4. Kas tööjuhendis valmiv eseme on sulle huvipakkuv? Mida muudaksid?
5. Kas see on vastuvõetav, et muretseme materjalid ühiselt?
6. Kuidas suhtud sellesse, et läbi ühe valmiva eseme saad õppida erinevaid käsitöoliike?
7. Mida muudaksid tööjuhendis?
8. Kas sulle meeldiks sellise tööjuhendi järgi töötada?

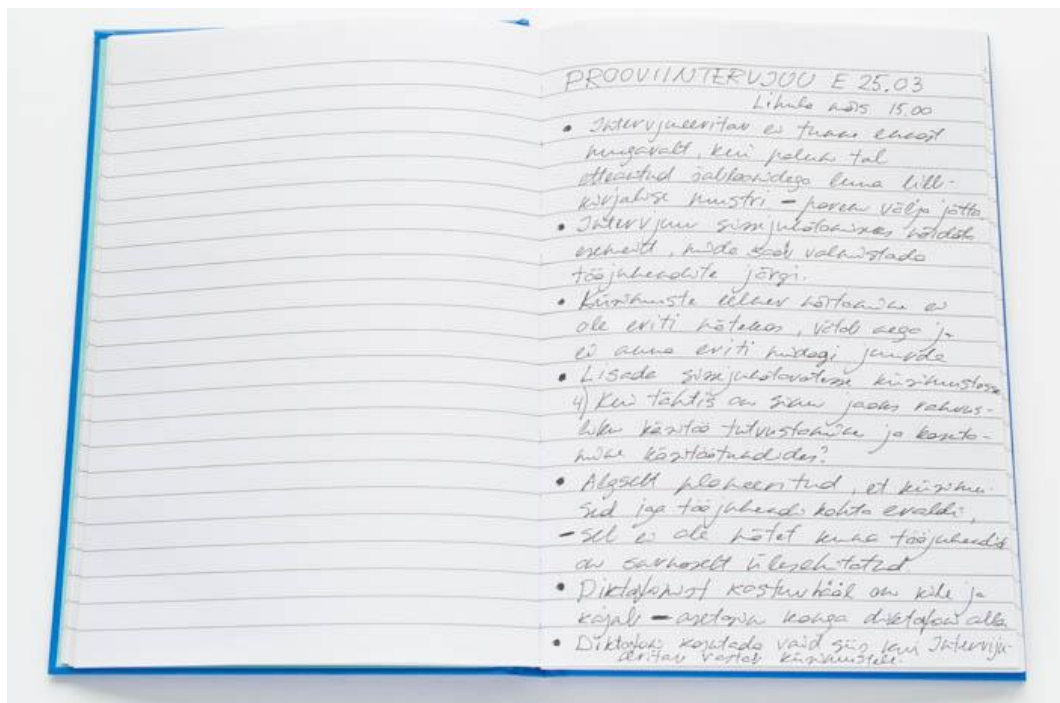
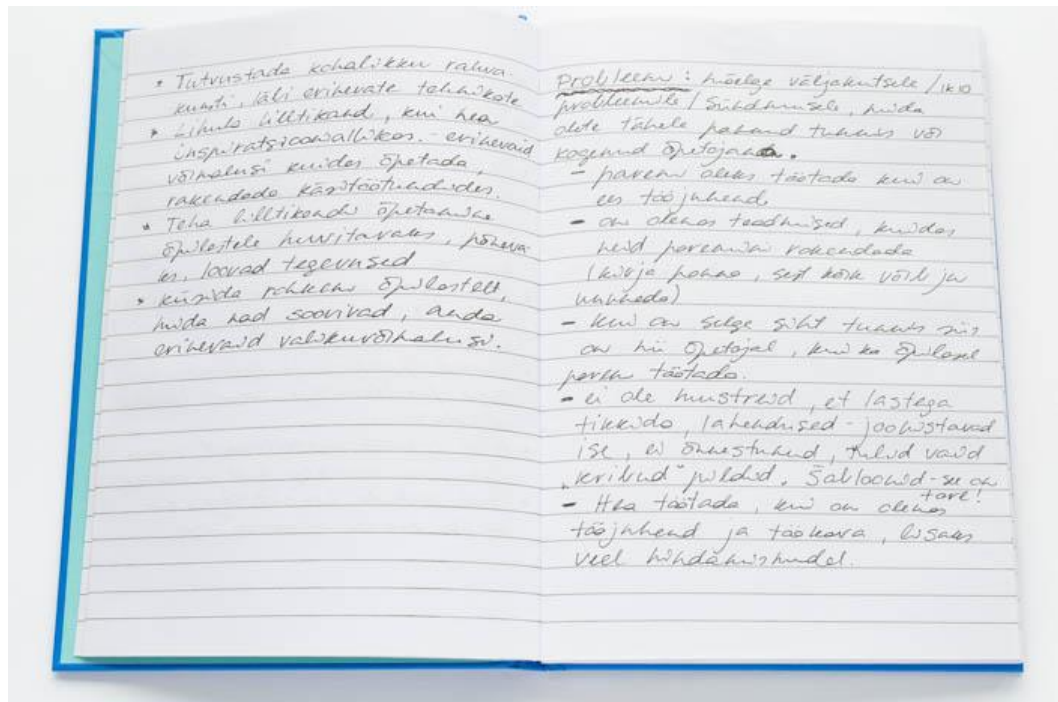
Lisa 2. Intervjuukava ekspertidele

1. Kui kaua oled töötanud õpetajana, kui kaua käsitöö ja kodunduse õpetajana?
2. Millisel määral ja kuidas oled kokku puutunud Lihula lilltikandiga?
3. Kas vajaksid oma töös tööjuhendeid kohaliku rahvakunsti, sealhulgas Lihula lilltikandi tutvustamiseks? Põhjenda.
4. Kui tähtis on sinu jaoks rahvusliku käsitöö tutvustamine, kasutamine käsitöötundides?

Küsimused tööjuhenditele:

5. Millistes kohtades ja kuidas peaks tööjuhendis sõnastust muutma, et see oleks õpilastele arusaadavam?
6. Tööjuhend on illustreeritud fotodega, on need tööjuhendit toetavad, millistes kohtades oleks vaja teha muudatusi, täiendusi?
7. Tööjuhend tutvustab teatud osa Lihula lilltikandist, kas see on antud tööjuhendi puhul piisav või soovitaksid midagi lisada?
8. Tööjuhend nõuab õpikute ja kirjanduse kasutamist, kui kasutaksid tunnis tööjuhendit, kas see oleks probleem, kas seda saab parandada?
9. Tööjuhenditega töötades on vaja erinevaid töövahendeid ja materjale, kas see võib tekitada probleeme?
10. Kuidas arvad millisel määral suudavad õpilased iseseisvalt tööjuhendi järgi töötada, kui palju vajavad lisaks õpetaja abi?
11. Tööjuhend on koostatud teatud vanuseastmele, on see eakohane ja õpilaste võimetele vastav, milliseid kohti soovitaksid muuta?
12. Kuidas sulle tundub, kas tööjuhendis valmiv ese on õpilastele motiveeriv?
13. Kuidas hindaksid erinevate tööliikide (kavandamine, materjaliõpetus, tikkimine, õmblemine, paelapunumine) lõimimist? Kas oskaksid veel mõne tööliigi lisada?
14. Tööjuhenditele on lisatud töökava õpetajale, kas see toetab tööjuhendit, sooviksid sellele midagi lisada või ära jätta?
15. Kuidas hindad, kas tööjuhendi osad on seostatud ja moodustavad metoodilise terviku?
16. Kuidas hindad tööjuhendi seostatust Riikliku õppekava ja ainekavaga?
17. Millised nendest tööjuhenditest oleksid sobilikud projektitööks?
18. Oleksid sa huvitatud tööjuhendeid käsitöötundides kasutama?
19. Sooviksid sa veel sarnaseid tööjuhendeid?

Lisa 3. Uurijapäeviku väljavõtted

Lisa 4. Tööjuhend „Monogrammidega nõelaraamat“

Monogrammidel ehk nimetähtedel on Lääne-Eesti tekkide tikandis väga tähtis koht. Need näitasid, kellele tekk kuulub. Ükskõik, kes oli tikkija, tekile tikiti ikka omaniku nimetähed. Tähti võis tikkida üksteisesse põimituna, tihti kaunistati neid lillede ja lehtedega.

(Helga Koger „Läänemaa tekid“)

Vaata tekkidele tikitud nimetähti raamatust „Läänemaa tekid“ lk 110.

Arutlege klassikaaslastega, kas saate aru milliseid tähti on tekkidel kasutatud?

Vajalikud materjalid: villane kangas, linane kangas, peenvillane lõng, niit, ruuduline paber, paksem paljunduspaber.

Töövahendid: käärid, joonlaud, rätsepakriit, nõöpnõelad, tikkimisnõel, harilik pliiats, valge tindipliiats, triikraud.

Kirjandus: Tikkimise õpik, Õmblemise õpik.

Valmiva nõelaraamatu mõõdud on 10 x 10 cm.

Töö käik:

1. Mõõda ja lõika villasest kangast 10 x 20 ja 8 x 18 cm suurune kangatükk, linasest kangast 12 x 22 cm suurune kangatükk.

Jälgi koe ja lõimelõngade suunda!

2. Ääresta linane kangas **üleloomispistetega**, vaata õmblemise õpik lk 47. Tikkimise lihtsustamiseks tõmba kangast niidid, mõõda tekkivaid jooni on hea tikkida. Tõmba niit vahetult enne järgmise piste tikkimist.

3. Vali 3-4 erinevat värvi lõnga, mis sobiksid villase kangaga värviga. Tikkimiseks võta peenvillane lõng kahekordselt. Alusta tikkimist 2,5 cm kauguselt linase kanga äärest, jätta sama palju ruumi ka üles ja alla äärele.

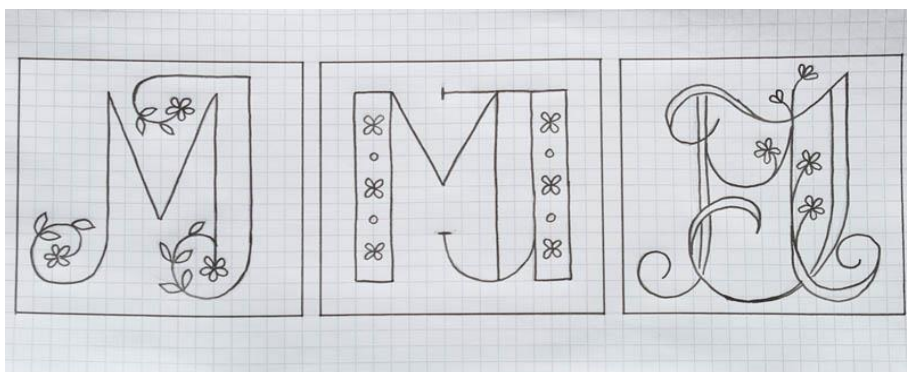
4. Tiki linasele kangale erinevad pisted, mida on kasutatud Lihula lilltikandis. Pisted leiad tikkimise õpikust: **tikkpiste** lk 20, **varspiste** lk 22, **ahelpiste** lk 24, **linnusilmapiste** lk 25, **mähkpiste** lk 44, **madalpiste** lk 45, **sõlmpiste** lk 80.

5. Ääresta väiksem villane kangatükk 8 x 18 cm **sämpistetega**, vaata tikkimise õpikust lk 28-29. Tikkimiseks võta peenvillane lõng kahekordselt.

6. Kavanda nõelaraamatu kaanele oma nimetähed, joonista ruudulisele paberile 8 x 8 cm suurune ruut ja sinna sisse oma nimetähed, kaunista nimetähed lillede ja lehtedega. Võid teha mitu kavandit ja siis nende seast valida koos klassikaaslastega sobilikum.

7. Prindi kavand paksemale koopiapaberile ja lõika välja 8 x 8 cm ruut. Augusta kavandil tähtsamad kohad jämedama nõelaga u . 1 cm vahedega.

8. Võta suurem villane kangatükk 10 x 20 cm, murra kokku, paigutada kavand nõelaraamatu kaanele, kinnita nõõpnõeltega. Keera kangas ühekordseks ja märgi muster kangale läbi aukude valge tindipliiatsiga.

9. Võta kavand kangalt ja ühenda tekkinud täpid valge tindipliiatsiga.
Täppe ühendades jälgi oma joonistatud kavandit.

10. Kui muster kangale kantud, tiki **varspiste** või **ahelpistega** nimetähed. Kasuta kahekordseid peenvillaseid lõngu, mida oled juba eelnevalt kasutanud. Kaunista tikand lillede ja lehtedega, neid saad tikkida **linnusilmapistega**.

11. Palista linase kanga ääred 1 cm laiuselt ja traagelda. Vaata **ühekordne palistus**, õmblemise õpik lk 48.

12. Kinnita nõelaraamatu vaheleht nõõpnõeltega tikitud pistetega linase kanga külge ja tiki keskkohast **tikkpistetega**.

13. Aseta pistetega linane kangas
nõelaraamatu kaanele ja **traagelda**,
vaata õmblemise õpik lk 45.
Kinnita kaaned **sämpipistetega**.

14. Murra nõelaraamat kokku ja auruta läbi niiske kanga.
15. Vajadusel võid teha ka nõelaraamatule keerutatud
paelast paelad. Kinnita nad nõelaraamatu kaanele
mähkpistega.
Keerutatud paela tööjuhendi leiad õmblemise
õpikust lk 98.

*Oma nõelaraamatusse saad panna erinevad nõelad: nõöpnõelad; tõmbi otsaga
sukanõela, terava otsaga sukanõela, erinevad õmblusnõelad, pärlynõela, nahanõela jne.
Vaadelge erinevaid nõelu koos klassikaaslastega tikkimise õpikust.*

Tööjuhendi koostas ja fotod pildistas: Maarja Jõevee

Lisa 4.1. Tööjuhendi „Monogrammidega nōelaraamat“ töökava näidis õpetajale

Töö liik	materjaliõpetus, tikkimine, kavandamine, õmblemine, paela punumine
Klass	II kooliaste 5.- 6. klass
Eesmärgid	<p>õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> – teab Lihula lilltikandit, teab mis on monogrammid – oskab tikkida Lihula lilltikandi pisteid: varspiste, tikkpiste, ahelpiste, linnusilmapiste, mähkpiste, madalpiste, sõlmpiste – oskab palistada ja traageldada, tikkida sämppestet – oskab kavandada oma nimetähedest monogrammi – oskab augustatud joonise järgi mustrit kangale kanda – valmistab nōelaraamatu tööjuhendis olevate etappide järgi – oskab valmistada keerutatud paela – tunneb erinevaid nōelu
Mõisted	monogrammid, nōelaraamat, üleloomispiste, varspiste, tikkpiste, ahelpiste, linnusilmapiste, madalpiste, mähkpiste, sõlmpiste, sämppestet, palistamine, traageldamine
Materjalid	villane kangas, linane kangas, peenvillane lõng, niit, ruuduline paber, paljunduspaber
Töövahendid	käärid, joonlaud, rätsepakriit, tikkimisnōel, nōöpnōelad, harilik pliiats, valge tindipliiats, triikraud, paljundusmasin
Kirjandus	<ul style="list-style-type: none"> – Anu Pink & Kristi Teder „Tikkimine. Väike rahvarõivaõpetus” – Anu Pink „Õmblemine” – Helga Koger „Läänemaa lilltikand”
Aeg	16 tundi
2 tundi	<p>Lihula lilltikandi ja monogrammidega tutvumine, raamat: „Läänemaa lilltikand” Nōelaraamatute vaatamine.</p> <p>Kanga mõõtmise, lõikamise. Linase kanga ääristamine üleloomispistetega.</p> <p>Kodus: vajadusel kanga ääristamise lõpetamine</p>
2 tundi	<p>Varspiste ja tikkpiste õppimine, tikkimine.</p> <p>Monogrammide joonistamine. Kodus: vajadusel pistete lõpetamine</p>

2 tundi	Ahelpiste ja linnusilmapiste õppimine, tikkimine. Lillede ja lehtede joonistamine monogrammidele. Kodus: vajadusel pistete lõpetamine.
2 tundi	Madalpiste; mähkpiste; sõlmpiste õppimine, tikkimine. Kavandi valimine ja mustri augustamine. Kodus: vajadusel pistete lõpetamine.
2 tundi	Sämppestetega nõelaraamatu vahelehe ääristamine. Mustri kandmine kangale. Monogrammide tikkimine varspistega. Kodus: monogrammide tikkimine
2 tundi	Linase kanga palistamine, traageldamine. Vahelehe kinnitamine tikkpistetega. Monogrammide tikkimine. Kodus: monogrammide tikkimine
2 tundi	Töö viimistlemine ja aurutamine. Tikandi ühendamine nõelaraamatu kaantega, traageldamine, sämppiste. Kodus: vajadusel sämppiste lõpetamine.
2 tund	Keerutatud paela valmistamine, kinnitamine nõelaraamatule. Erinevate nõelte vaatamine, tikkimise õpik lk 8-9. Nõelte nõelaraamatusse paigutamine. Tagasiside õpilaste töödele. Lihula lilltikandiga seonduva kirjanduse vaatamine.
Hindamine	<ul style="list-style-type: none"> – tikkimine – kavandamine – paela punumine

Töökava koostas: Maarja Jõevee

Lisa 5. Tööjuhend „Lillekimbuga käsitöökott“

Lihula tekkide tikandi motiivistik on väga rikkalik ja fantaasiaküllane. Tikiti erinevaid lilli, tundmatuõieliste lillede kõrval võib ära tunda: kibuvitsaõisi; roose; murtudsüdameid; pojenge; meelespeaõisi jne. Õied on koondatud enamasti segalillekimpudesse, mis võivad olla kinniseotud paelaga, koondatud lillevaasi või asetatud korvi. (L. Mandel & H. Vaab „Lihula lilltikand ja meistrid“)

Vaata koos klassikaaslastega raamatut: „Lihula lilltikand ja meistrid“. Milliseid lillekimpe on kujutatud erinevatel etnograafilistel tekkidel?

Vajalikud materjalid: linane kangas, puuvillane kangas, mulineelõngad, niit, mustrirehed, kopeerpaber, valge paljunduspaber, kiletasku, lõngad paelte valmistamiseks.

Töövahendid: käärid, rätsepakriit, joonlaud, pastakas, tikkimisnõel, nõöpnõelad, triikraud, õmblusmasin.

Kirjandus: õpik Tikkimine, õpik Õmblemine.

Valmiva käsitöökoti mõõdud on 26 x 35 cm

Töö käik:

1. Mõõda ja lõika linasest kangast 28 x 33 cm kaks kangatükki ja puuvillasest kangast 28 x 33 cm kaks kangatükki. Tunneli valmistamiseks 8 x 30 cm kaks kangatükki.

2. Vali endale meelepärane lilltikandi muster.

Pane kiletaskusse ja paiguta linasele kangale, kinnita nõöpnõeltega.

3. Aseta riide ja mustri vahele kopeerpaber ja kopeeri muster kangale terava otsaga pastapliiatsiga. Kontrolli töö alguses, kas muster on kangale jäänud.

4. Kui muster kopeeritud siis eemalda muster ja kopeerpaber, aseta kangale valge paljunduspaber, kinnita kindlasti nõõpnõeltega. Triigi muster üle, et see kinnitada, nii tuleb ära ka üleliigne värv.

5. Vali endale meelepärased värvidega mulineelõngad. Mõtle hoolega läbi, mis värviga tikid teatud lilled, lehed, varred, paela. Tikkimiseks võta mulineelõngast pooled niidid ehk 3 peenikest niiti.

6. Tiki üle kõik mustriks olevad jooned **varspistetega**, tikkimise õpik lk 22 või **ahelpistetega** lk 24, vahetades värve vastavalt vajadusele. Väga väikesed detailid, näiteks ringid tiki **tikkpistega** lk 20. Tikkides peida lõngaotsad kohe! Jälgi tikkides, et pisted ei jääks liiga pingule, ega ka liiga lõdvalt.

7. Kui muster on tikitud, siis auruta tikand tagumiselt poolelt läbi niiske riide. Triigi üle ka teised kangatükid, siis on sul parem õmmelda.

8. Koti õmblemiseks aseta voodrikanga paremad pooled vastamisi, samuti kaks linast kangatükki tikand sissepoole. Aseta kõik neli kangatükki üksteise peale, kinnita nõõpnõeltega ja traagelda kokku.
9. Õmble kott õmblusmasinaga kokku, arvesta õmblusvaruks 1 cm, vajadusel tee eelnevalt ette jooned.

10. Lõika ära koti alumised nurgad 2 mm kauguselt õmblusest, siis saad oma kotile ilusad kandilised nurgad.
11. Keera kott õigetpidi, tikand väljapoole, triigi õmblused.

12. Koti ülemise ääre tunneli õmblemiseks võta linased kangatükid 8 x 30 cm, aseta üksteise peale, kinnita nõõpnõeltega. Arvesta õmmeldud koti õmblustega ja jooni kanga mõlemasse otsa õmbluse kohad, jättes paela jaoks avause 1,5 cm.

13. Pressi õmblusvarud lahku ja õmble õmblusvarud õmblusmasinaga 1 cm kauguselt õmbluse äärest läbi. Seda on vaja, et nad oleks kinnitatud ja ei segaks paela tunnelisse ajamist.

14. Aseta tunneliks mõeldud kangas koti ülemisele äärelle, paremad pooled vastamisi. Traagelda ja õmble õmblusmasinaga 1 cm kauguselt äärest.
15. Keera tunneli ülemine äär üles, pressi õmblused. Pressi ka tunneli ülemine äär 1 cm kauguselt, et sul oleks lihtsam palistada. Vaata **ühelikordne palistus** õmblemise õpik lk 48.

16. Palista tunneli ülemine äär, arvesta et kanga äär ulatuks u 2 mm üle olemasoleva õmbluse, traagelda. Õmble õmblusmasinaga koti paremalt poolt, olemasoleva õmbluse alt.
17. Auruta koti ülemine äär ja ka käsitöökott läbi niiske kanga.

18. Valmista kotile paelad: **nelja lõngaga palmik**, tikkimise õpik lk 132. Tee kaks 80 cm pikkust paela.
19. Aja paelad haaknõelaga koti tunnelisse, nii et alustad paremast august ja tuled välja ka paremal. Teine pael aja tunnelisse vasakust august ja tule välja ka vasakul.

Käsitöökotti saad panna oma pooleliolevad käsitööd ja töövahendid, et nad oleksid ilusasti hoitud.

Arvesta, et sukavarrastele võiks valmistada vardahoidja, et need ei tuleks läbi koti. Arutle koos klassikaaslastega kuidas peab töövahendeid hoidma ja käsitlema, et oleks tagatud turvalisus.

Tööjuhendi koostas ja fotod pildistas: Maarja Jõevee

Lisa 5.1. Tööjuhendi „Lillekimbuga käsitöökott“ töökava näidis õpetajale

Töö liik	materjaliõpetus, tikkimine, õmblemine, paela punumine
Klass	II kooliaste 5.-6. klass
Eesmärgid	<p>õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> – teab Lihula lilltikandit ja tekkide motiivistikku – oskab tikkida Lihula lilltikandi pisteid: varspiste, tikkpiste – oskab kangast lõigata, traageldada, palistada ja õmblusmasinaga õmmelda – oskab kopeerpaberiga mustrit kangale kanda – valmistab käsitöökoti tööjuhendis olevate etappide järgi – oskab valmistada nelja lõngaga palmikut – oskab paela tunnelisse ajada
Mõisted	tikitud tekkide motiivistik, varspiste, tikkpiste, kopeerpaber, koelõng, lõimelõng, koeäär, traageldamine, lihtõmblus, palistamine, nelja lõngaga palmik.
Materjalid	linane kangas, puuvillane kangas, mulineelõngad, niit, mustrirehed, kopeerpaber, kiletasku, paljunduspaber.
Töövahendid	käärid, joonlaud, rätsepakriit, tikkimisnõel, nõöpnõelad, pastapliats, triikraud, õmblusmasin.
Kirjandus	<ul style="list-style-type: none"> – Anu Pink & Kristi Teder „Tikkimine. Väike rahvarõivaõpetus” – Anu Pink „Õmblemine” – Larissa Mandel & Helen Vaab „Lihula lilltikand ja meistrid”
Aeg	16 tundi
2 tundi	<p>Lihula lilltikandi ja tekkide motiivistikuga tutvumine, raamat: „Lihula lilltikand ja meistrid”, näidis käsitöökoti vaatamine.</p> <p>Kanga mõõtmise ja lõikamine. Mustri valimine, kopeerimine.</p>
2 tundi	<p>Mustri kopeerimine, mustri viimistlemine (triikimine)</p> <p>Lõngade valimine, varspiste meelde tuletamine või õppimine, tikkimine.</p> <p>Lõngaotste peitmine.</p> <p>Kodus: varspiste tikkimine (1 h.)</p>

2 tundi	Varspiste tikkimine. Tikkpiste õppimine, tikkimine. Kodus: varspiste tikkimine (1 h.)
2 tundi	Varspiste ja tikkpiste tikkimine, lõngaotste peitmine. Kodus: vajadusel tikandi lõpetamine.
2 tundi	Tikandi viimistlemine, aurutamine läbi niiske riide. Koti õmblemine: traageldamine, õmblusmasinaga lihtõmblus, otstes edasi-tagasi õmblus. Kotinurkade viimistlemine.
2 tundi	Kotile tunneli õmblemine, traageldamine, ühekordne palistus. Koti viimistlemine, triikimine, aurutamine.
2 tundi	Nelja lõngaga palmiku punumine. Kotile kahe 80 cm paela punumine Kodus: vajadusel paela lõpetamine.
2 tundi	Paelte tunnelisse ajamine. Kokkuvõtte Lihula lilltikandist. Tagasiside õpilaste töödele. Ühiselt saab arutleda kuidas peab töövahendeid hoidma ja käsitlema, et oleks tagatud turvalisus.
Hindamine	<ul style="list-style-type: none"> – tikkimine – õmblemine – paela punumine

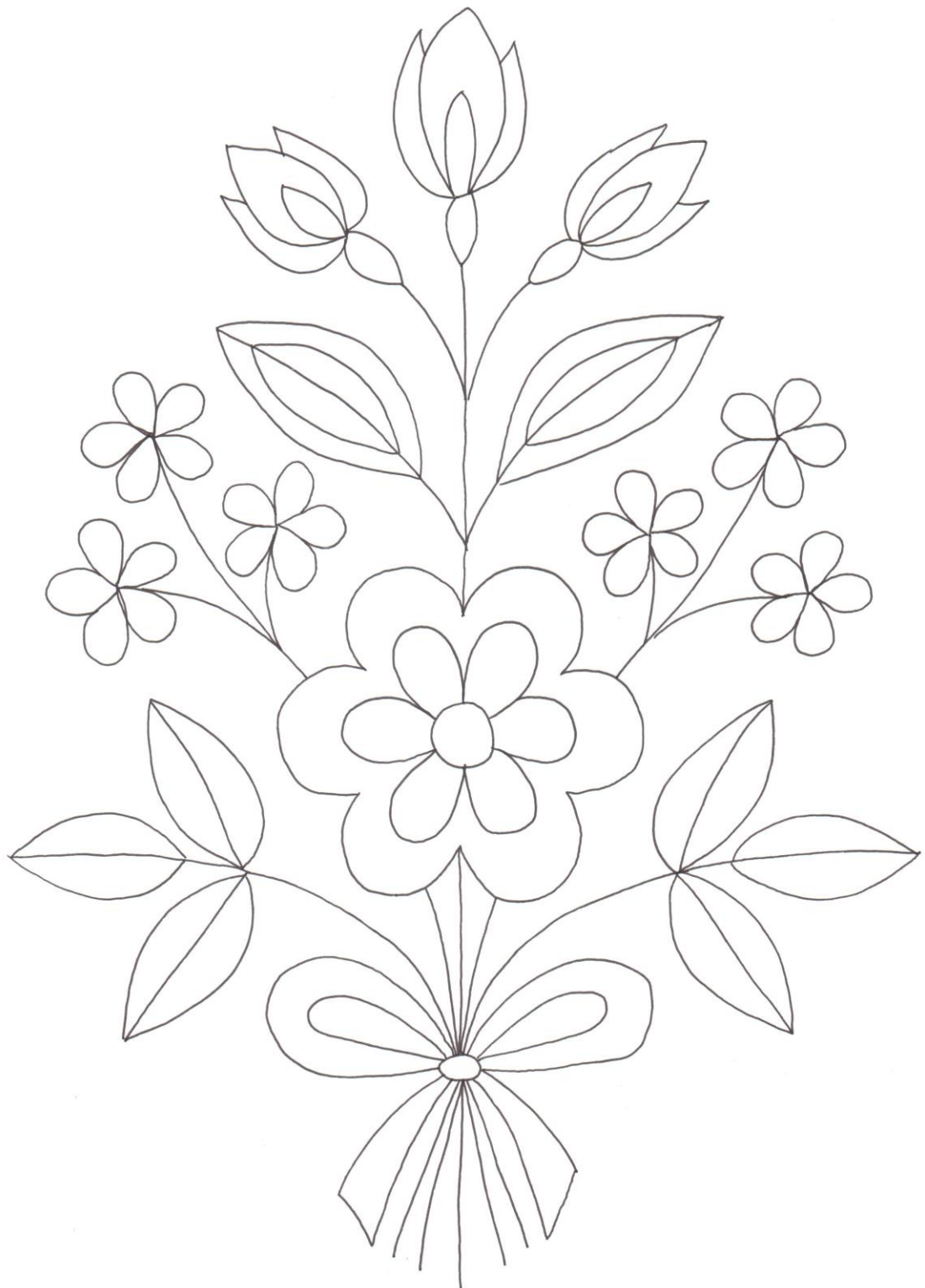
Töökava koostas: Maarja Jõevee

Lisa 5.2. Mustri lehed lillekimbuga käsitöökotile

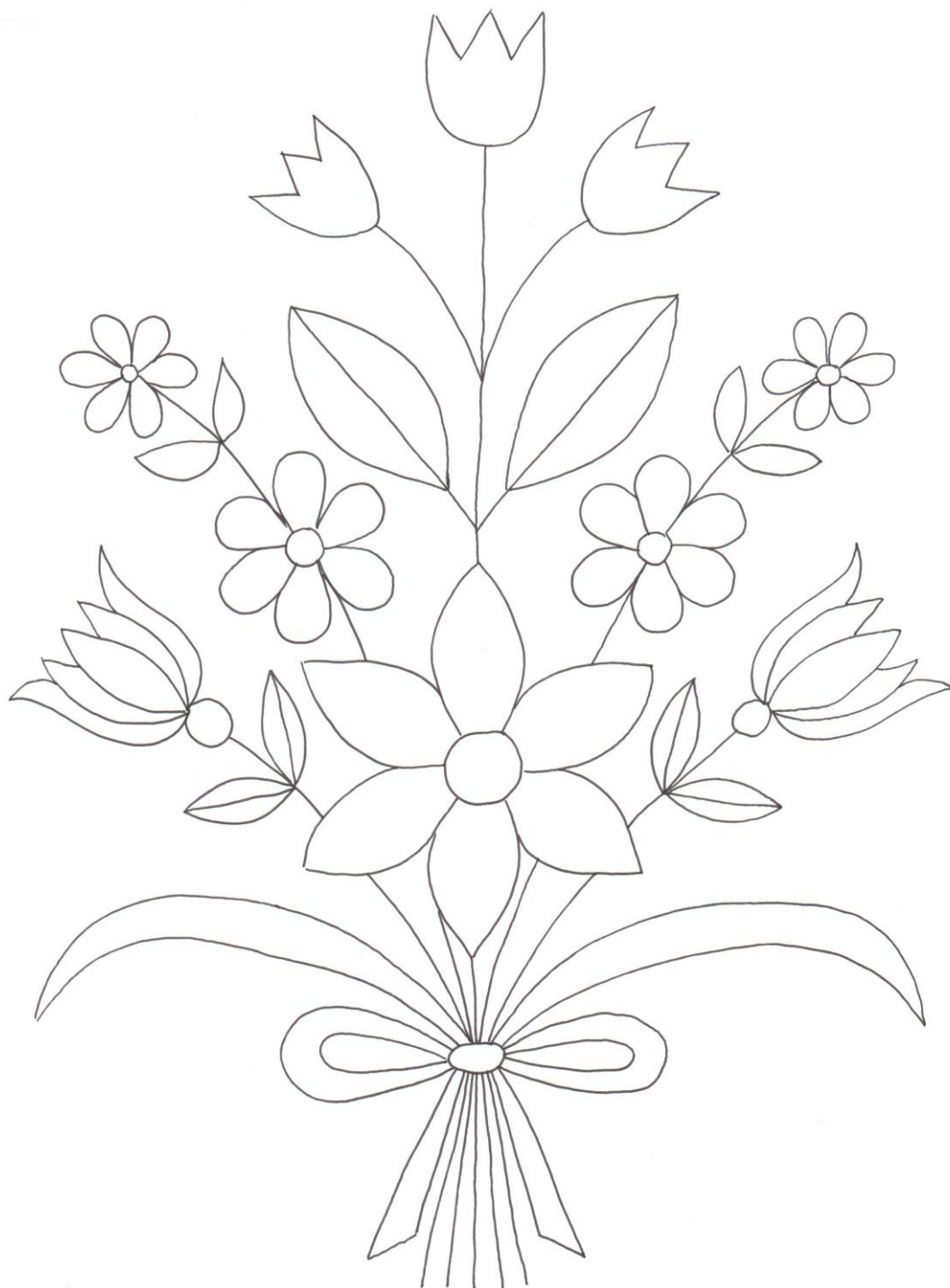
Inspiratsioon: Rosalie Tamme tikitud tekilt, Tamme talu, Kabeli küla, Martna kihelkond.

Mustri joonistas: Maarja Jõevee

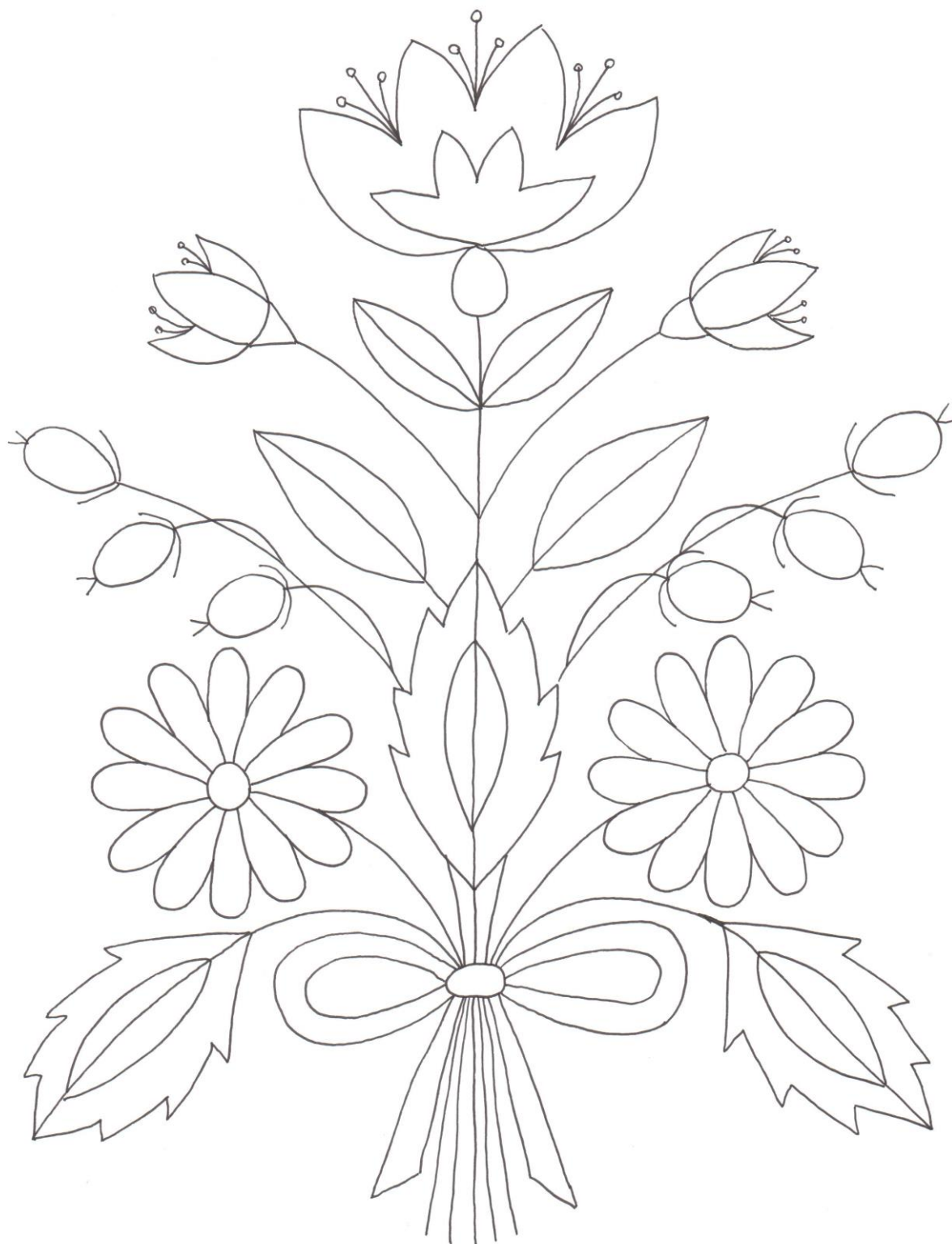
Inspiratsioon: Tikitud tekilt, mille tikkis naine nimega Roosi, kes elas Lihulas või Kirblas.

Mustri joonistas: Maarja Jõevee

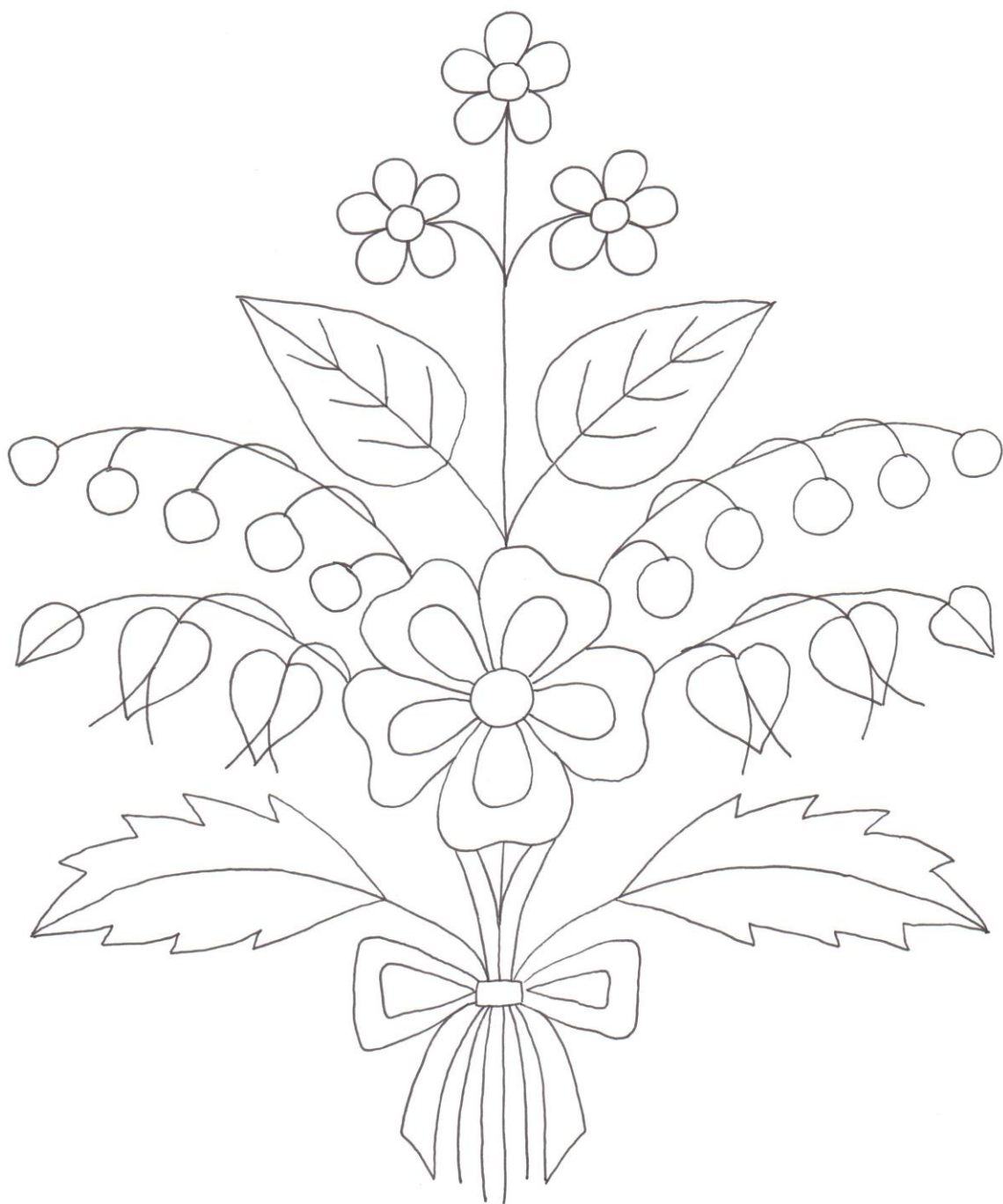
Inspiratsioon: Tikitud tekilt, mille tikkis naine nimega Roosi, kes elas Lihulas või Kirblas.

Mustri joonistas: Maarja Jõevec

Inspiratsioon: Tikitud tekilt, tikkija teadmata, tekk on arvatavasti tikitud Lihulas HM 4737

Mustri joonistas: Maarja Jõevec

Lisa 6. Tööjuhend „Lillemotiiviga mündikott“

Mustrid on tavaliselt lilltikandi meistrid loonud ise. Eeskuju võeti kõigelt, mis oli kättesaadav: trükimustrid, postkaardid, looduses kasvavad lilled ja ka teiste tikkijate tööd. Ka Lihula kandi tikkija Liisu Jaaniks joonistas mustrid ise, ta on öelnud: „Kuidas süda on tunnud ja silm näinud, nõnda käsi teinud.“

(L.Mandel & H.Vaab „Lihula lilltikand ja meistrid“)

Vaatle koos klassikaaslastega raamatut: ”Lihula lilltikand ja meistrid” ja „Läänemaa tekid“. Milliseid õisi ja lehti on tikandites kasutatud?

Proovi neid ise joonistada ja valmistada šabloonid, millega saad luua lillemotiivi.

Vajalikud materjalid: villane kangas, puuvillane kangas, 12/2 villased lõngad, lillešabloonid, niit, kotirauad 8,5 x 5, teksaniit.

Töövahendid: käärid, rätsepakriit, joonlaud, valge tindipliiats, tikkimisnõel, nõöpnõelad, õmblusmasin.

Kirjandus: Tikkimise õpik, Õmblemise õpik, Kodunduse õpik 4.- 6. klass.

Valmiva mündikoti mõõdud on 11 x 11 cm.

Töö käik:

1. Lõika villasest ja puuvillasest kangast 13 x 24 cm suurused kangatükid. Jälgi koe ja lõimelõngade suunda!

2. Kavanda muster lillešabloonidega, proovi erinevaid variante.

Arvesta kavandamisel koti õmblusvarudega, mis on igal äärel 1 cm.

3. Joonista muster šabloonide järgi kangale valge tindipliiatsiga, eemalda šabloon ja viimistle muster. Joonista muustrile valge tindipliiatsiga pistesuunad, nende järgi on hea tikkida.

4. Tiki õied ja lehed **madalpistega**, tikkimise õpik lk 45 või **mähkpistega** lk 44. Väikesed õied tiki **linnusilmapistega** lk 25, lille südamikas kasuta **sõlmpisteid** lk 88, varred tiki **varspistega** lk 22. Tikkides peida lõngaotsad kohe!

5. Murra tikandiga kangas kokku, tikand sees pool, kinnita nõõpnõeltega. Murra kokku voodrikangas, parem pool sees, kinnita nõõpnõeltega. Sirge ja täpse õmbluse saamiseks, jooni õmbluskriidiga jooned 1 cm kaugusele kanga äärest, õmble õmblusmasinaga.

6. Õmble mündikoti nurgad pahemalt poolt 1 cm kauguselt õmblusmasinaga, et jääks ilusad ümarad nurgad.

7. Palista mündikoti kui ka voodri ülemine äär 1 cm laiuselt, **ühekordse palistusega** - õmblemise õpik lk 48.
8. Aseta vooder mündikoti sisse, ühenda kott ja vooder traageldades. Kasuta traageldamiseks koti kangaga sarnast värvi niiti. Eemalda eelmised traagelniidid.

9. Märki mündikoti ülemistele äärtele õmbluskriidiga keskkohad. Kasutades teksaniiti õmble kotirauad, õmblemist alusta kotiraua keskkohast liikudes ääre poole. Jälgi, et koti õmblusekoht jääks kotiraua murdekohaga täpselt kohakuti. Viimistle mündikott läbi niiske riide aurutades.

10. Arutle koos klassikaaslastega:

1. Pere eelarve
2. Minu raha
3. Säästmine

Sellest saad lugeda 5.-6. klassi Kodunduse õpikust lk 98-101.

Lisa 6.1. Tööjuhendi „Lillemotiiviga mündikott“ töökava näidis õpetajale

Töö liik	materjaliõpetus, kavandamine, tikkimine, õmblemine.
Klass	III kooliaste 7.-8. klass
Eesmärgid	<p>õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> – teab Lihula lilltikandit ja tikandis kasutatavaid lilli – oskab tikkida Lihula lilltikandi pisteid: varspiste, madalpiste, mähkpiste, linnusilmapiste, sõlmpiste – oskab valmistada šabloone ja šablooni järgi mustrit kangale kanda – oskab kangast lõigata, traageldada, palistada ja õmblusmasinaga õmmelda – oskab kotile kotiraudasid õmmelda – valmistab mündikoti tööjuhendis olevate etappide järgi
Mõisted	šabloonid, varspiste, mähkpiste, madalpiste, linnusilmapiste, sõlmpiste, koelõng, lõimelõng, koeäär, traageldamine, lihtõmblus, palistamine.
Materjalid	villane kangas, puuvillane kangas, 12/2 villased lõngad, niit, lillešabloonid
Töövahendid	käärid, joonlaud, rätsepakriit, tikkimisnõel, nõöpnõelad, valge tindipliiats, triikraud, õmblusmasin.
Kirjandus	<ul style="list-style-type: none"> – Anu Pink & Kristi Teder „Tikkimine. Väike rahvarõivaõpetus” – Anu Pink „Õmblemine” – Anu Pink „Kodundus” 4.-6. klass – Larissa Mandel & Helen Vaab „Lihula lilltikand ja meistrid” – Helga Koger „Läänemaa tekid“
Aeg	14 tundi
2 tundi	Lihula lilltikandi ja tikandis kasutavate lilledega tutvumine, raamat: „Lihula lilltikand ja meistrid”. Näidis mündikottide vaatamine. Lillede joonistamine, šabloonide värvimine.
2 tundi	Šabloonide lõikamine. Kanga mõõtmine ja lõikamine. Mustri kavandamine ja kandmine mündikotile. Lõngade valimine. Madalpiste ja mähkpiste õppimine, tikkimine. Lõngaotste peitmine. Kodus: tikandi tikkimine (1 h.)

2 tundi	<p>Varspiste ja linnusilmapiste õppimine, tikkimine, lõngaotste peitmine.</p> <p>Madalpiste ja mähkpiste tikkimine.</p> <p>Kodus: tikandi tikkimine (1 h.)</p>
2 tundi	<p>Sõlmpiste õppimine ja tikkimine, lõngaotste peitmine. Tikandi tikkimine.</p> <p>Kodus: vajadusel tikandi lõpetamine.</p>
2 tundi	<p>Tikandi viimistlemine, aurutamine läbi niiske riide.</p> <p>Mündikoti õmblemine: traageldamine, õmblusmasinaga lihtõmblus, otstes edasi-tagasi õmblus. Kotinurkade viimistlemine, ülemise ääre palistamine.</p> <p>Kodus: vajadusel ülemise ääre palistamine</p>
2 tundi	<p>Mündikotile raudade õmblemine.</p> <p>Koti viimistlemine, aurutamine.</p>
2 tund	<p>Vajadusel koti viimistlemine.</p> <p>Õpilaste arutelu klassikaaslastega: pere eelarve, minu raha, säästmine.</p> <p>Kodunduse õpik 4.- 6. klass lk 98-101.</p>
Hindamine	<ul style="list-style-type: none"> – tikkimine – kavandamine – õmblemine

Töökava koostas: Maarja Jõevee

Lisa 7. Tööjuhend „Lillemustriga märkmikukaaned“

Tikkimise käigus omandatud kogemuste põhjal hakkasid Lihula kandi tikkijad mustreid ise looma, neid mitmekesistades ja täiustades. Tikkija Liisu Jaaniks on öelnud: „Kuidas kellegi umu ja oju on. Kel on see tahtmine, kes tahab nokerdada. Küll töö ise õpetab, kui sa rohkem teed, ikka kenamaks läheb.“

(L. Mandel & H. Vaab „Lihula lilltikand ja meistrid“)

Vaatle koos klassikaaslastega raamatuid:

- Lihula Lilltikandi Selts „Lihula lilltikand. Õpetus. Mustrid. Inspiratsioon.“
- H. Koger „Läänemaa tekid“

Milliseid lilli ja lehti on tikandites kasutatud? Proovi neid ise joonistada ja valmistada šabloonid, millega saad luua oma märkmikukaanele mustri.

Vaata ka lühifilmi Lihula lilltikandist:

<http://www.rahvakultuur.ee> Lihula lilltikand.

Vajalikud materjalid: villane kangas, puuvillane kangas, 12/2 villased lõngad, lillešabloonid, A5 mõõtudega märkmik, niit.

Töövahendid: käärid, rätsepakriit, joonlaud, valge tindipliiats, tikkimisnõel, nõöpnõelad, õmblusmasin, triikraud.

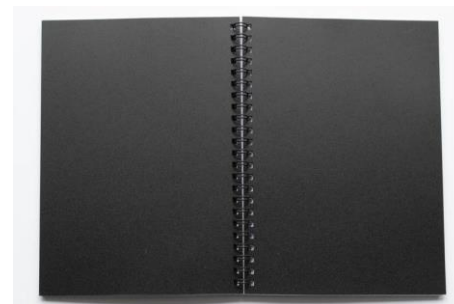
Kirjandus: Tikkimise õpik, Õmblemise õpik, Kodundus 7.-9. klass.

Valmis märkmikukaante mõõdud on vastavalt märkmiku mõõtudele u. 15 x 21 cm

Töö käik:

1. Ava oma märkmik ja mõõda laius ja pikkus, lisa õmblusvarud otstesse (üles ja alla) 1-1,5 cm ja mõlemale äärde (parem ja vasak) 10 cm.
2. Lõika villasest ja puuvillasest kangast vajaliku suurusega kangatükid.

3. Mõõda villasele kangale märkmiku pealmise kaane asukoht ja märgi õmbluskriidiga või traagelda niidiga piirjooned.
4. Kavanda muster lillešabloonidega märkmikukaanele, pildista muster.

5. Joonista muster šabloonide järgi kangale valge tindipliiatsiga, eemalda šabloon ja viimistle muster. Joonista ka pistesuunad, vahetult enne seda kui hakkad teatud lille või lehte tikkima.

6. Et tikand ja pisted jääksid ilusamad, ühtlasemad, kasuta tikkides tikkimisrõngast. Kui jätad töö pooleli, eemalda tikkimisrõngas, et kangas välja ei veniks.

7. Tiki lilled ja lehed kasutades **madalpistet**, tikkimise õpik lk 45 või **mähkpistet** lk 44, väikesed lilled võid tikkida **linnusilmpistega** lk 25, lillede südames kasuta **sõlmpisteid** lk 80, varred tiki **varspistes** lk 22. Tikkides peida lõngaotsad kohe!
8. Kui tikand on tikitud, siis auruta töö tagumiselt poolelt, läbi niiske riide.

9. Aseta tikitud märkmikukaaned ja vooder paremad pooled vastamisi, kinnita nõõpnõeltega, ühenda kangad traageldades.
10. Õmblemise lihtsustamiseks ja täpse õmbluse saamiseks asetä märkmik kangale ja joonista õmblustele ette jooned. Õmble õmblusmasinaga mööda jooni, õmbluste algusesse ja lõppu tee **edasi-tagasi õmblused**, õmblemise õpik lk 46.

11. Keera töö õiget pidi ja pressi õmblused läbi niiske riide.
12. Keera märkmikukaante otsad, nii vooderil kui ka villasel kangal 1 cm laiuselt sisse ja traagelda.
13. Kinnita märkmikukaante otsad väikeste **peitepistetega**, õmblemise õpik lk 99.

14. Paiguta märkmik märkmikukaante vahele, vaata, et mõlemale poole jääks võrdselt ärapööramiseks kangast.

15. Kinnita kaane otsad väikeste peitepistetega, alustades lahtisest nurgast. Alguses tee 3-4 pistet ühest kohast, et see jääks tugevasti kinni.

16. Kui märkmikukaaned on õmmeldud, auruta need läbi niiske riide ja pane märkmikule kaaned ümber.

17. Valmis märkmikule saad punuda **südamepaelast** järjehoidja. Paela punumise õpetuse leiad tikkimise õpikus lk 133.

18. Võid oma märkmikule ka teistsuguse järjehoidja punuda, vaata tikkimise õpikust lk 131-133.

Märkmikut võid kasutada oma lemmikretseptide kirjutamiseks.

Jaga ka klassikaaslastega oma retsepte.

Arutle koos klassikaaslastega mitmekülgse ja tasakaalustatud menüü koostamisest.

Vaata 7.-9. klassi kodunduse õpikust lk 63-67.

Sealt leiad ka erinevaid retsepte, mida oma märkmikusse lisada.

Lisa 7.1. Tööjuhendi „Lillemotiiviga märkmikukaaned“ töökava näidis õpetajale

Töö liik	materjaliõpetus, kavandamine, tikkimine, õmblemine, paela punumine
Klass	III kooliaste 8.-9. klass
Eesmärgid	<p>õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> – teab Lihula lilltikandit ja tikandis kasutatavaid lilli – oskab tikkida Lihula lilltikandi pisteid: varspiste, madalpiste, mähkpiste, linnusilmapiste, sõlmpiste – oskab valmistada šabloone ja šablooni järgi mustrit kangale kanda – oskab kangast lõigata, traageldada, palistada ja õmmelda masinaga – oskab õmmelda peitepisteid – valmistab märkmikukaaned tööjuhendis olevate etappide järgi – oskab punuda südamepaela
Mõisted	šabloonid, varspiste, mähkpiste, madalpiste, linnusilmapiste, sõlmpiste, koelõng, lõimelõng, koeäär, traageldamine, lihtõmblus, palistamine, peitepisted.
Materjalid	villane kangas, puuvillane kangas, 12/2 villased lõngad, niit, lillešabloonid.
Töövahendid	käärid, joonlaud, rätsepakriit, tikkimisnõel, nõöpnõelad, valge tindipliiats, triikraud, õmblusmasin.
Kirjandus	<ul style="list-style-type: none"> – Anu Pink & Kristi Teder „Tikkimine. Väike rahvarõivaõpetus” – Anu Pink „Õmblemine” – Kristi Paas & Anu Pink „Kodundus” 7.-9. klass – Larissa Mandel & Helen Vaab „Lihula lilltikand ja meistrid” – Lihula Lilltikandi Selts „Lihula lilltikand. Õpetus. Mustrid. Inspiratsioon” – Helga Koger „Läänemaa tekid”
Aeg	18 tundi
2 tundi	<p>Lihula lilltikandi ja tikandis kasutavate lilledega tutvumine, raamatud: „Lihula lilltikand ja meistrid”; „Lihula lilltikand. Õpetus. Mustrid. Inspiratsioon” „Läänemaa tekid”. Näidis märkmikukaante vaatamine.</p> <p>Lillede joonistamine, lõikamine, šabloonide värvimine.</p>

2 tundi	Šabloonide värvimine, lõikamine. Kanga mõõtmise ja lõikamine. Mustri loomine ja kandmine märkmikukaantele. Lõngade valimine.
2 tundi	Madalpiste ja mähkpiste õppimine, tikkimine. Lõngaotste peitmine. Tikkimisrõnga kasutamine. Kodus: tikandi tikkimine (1 h.)
2 tundi	Varspistepiste õppimine ja tikkimine, lõngaotste peitmine. Tikandi tikkimine, madalpiste. Kodus: tikandi tikkimine (1 h.)
2 tundi	Linnusilmapiste õppimine ja tikkimine, lõngaotste peitmine. Tikandi tikkimine, madalpiste, varspiste. Kodus: tikandi tikkimine (1 h.)
2 tundi	Sõlmpiste õppimine ja tikkimine, lõngaotste peitmine. Tikandi tikkimine, madalpiste, varspiste, linnusilmapiste, sõlmpiste. Kodus: tikandi tikkimine (1 h.)
2 tundi	Tikandi viimistlemine, aurutamine läbi niiske riide. Märkmikukaante õmblemine: traageldamine, õmblusmasinaga lihtõmblus, otstes edasi-tagasi õmblus. Märkmikukaante otstes ääre palistamine.
2 tundi	Peitepiste õppimine, õmblemine. Peitepistes märkmikukaante otste õmblemine. Kodus: vajadusel peitepiste lõpetamine.
2 tund	Südamepaela või mõne muu paela punumine järjehoidjaks. Märkmikukaante lõpetamine ja viimistlemine. Arutelu õpilastega: mitmekülgse ja tasakaalustatud menüü koostamine, kasutades selleks 7.-9. klassi kodunduse õpikut. Lemmik retsept
Hindamine	<ul style="list-style-type: none"> – kavandamine – tikkimine – õmblemine – paela punumine

Töökava koostas: Maarja Jõevee

Lisa 8. Tööjuhend „Lihula seelikumotiiviga lahttasku“

19.-20. sajandi vahetusel alustas Marie Mustkivi Lihulas punaste seelikute moe. Tänapäevaks on Lihula punased tikitud rahvariideseelikud tuntud üle Eesti. Vanadelt seelikutel võime näha, et õied seelikutel on erinevad, nii nagu tikkijale või seeliku kandjale on meeldinud.

(L. Mandel & H. Vaab „Lihula lilltikand ja meistrid“)

Vaatle koos klassikaaslastega Lihula punasepõhjalisi tikitud seelikuid raamatust: „Lihula lilltikand. Õpetus. Mustrid. Inspiratsioon.“ Vaata filmi <http://www.rahvakultuur.ee>

Vajalikud materjalid: villane kangas, puuvillane kangas, 12/2 villased lõngad, niit, atlaskant, mustrilehed, kile, Nivea habemeajamiskreem.

Töövahendid: käärid, rätsepakriit, joonlaud, tikkimisnõel, nõöpnõelad, veekindel marker, jämedam sukanõel, küünal, tikud, triikraud, õmblusmasin.

Kirjandus: Tikkimise õpik, Õmblemise õpik.

Valmiva tasku mõõdud on: 16 x 19 cm.

Töö käik:

1. Lõika villasest kangast lõike järgi kaks kangatükki ja puuvillasest kangast (tasku vooder) väiksem kangatükk. Tasku tunneliks 6 x 19 cm puuvillane kangatükk. Atlaskandi pikkus: 70 cm.

2. Vali lahttaskule muster, joonista värviliste pliiatsitega kogu mustri ulatuses pistesuunad, see aitab sul hiljem paremini tikkida.

3. Lõika lahttasku pealmise tüki suurune kile ja joonista tasku muster musta veekindla markeriga kilele.

4. Aseta mustriga kile pehmele kangale ja augusta muster 3-5 mm tagant kuuma sukanõelaga, kuumutades nõela küünlaleegis. Võta kangas mis võib määrduda ja nõel, millega enam ei saa tikkida, mustri jäljendamiseks saad neid ka edaspidi kasutada.

5. Kui muster on augustatud, siis pese kile, et üleliigne tahm eemaldada.

6. Aseta muster lahttasku pealmisele poolele, kinnita nõöpnõeltega. Kanna muster kangale habemeajamiskreemiga. Kasuta kreemi parasjagu, ära sellega väga liialda!

7. Kui muster on kangale kantud, siis las tal kuivada. Seejärel ühenda tekkinud täpikesed valge tindipliiatsiga.

8. Tiki tikand, jälgides mustrijoonist, mille eelnevalt tegid.
Kasuta 12/2 villaseid lõngu ja tiki tikand
madalpistetega, tikkimise õpik lk 45.

9. Kui tikand tikitud, auruta see läbi niiske kanga
pahemalt poolt.

10. Aseta vooder tikandi alla, traagelda kant tasku
ülemisele äärelle, õmble kandi murdekohast
õmblusmasinaga.

Vaata **rullkant**, õmblemise õpikust lk 58.

11. Keera taskul tagumine pool ja kinnita kant väikeste
peitepistetega õmblemise õpik lk 99.

12. Aseta tasku pealmine pool alumisel poolele, kinnita
nööpnõeltega. Kinnita ka kant nööpnõeltega, jälgi et
tasku alumisel äärel ei jääks kant liiga pingule.

13. Traagelda kant ja õmble õmblusmasinaga. Õmbluse
alguses ja lõpus tee edas-tagasi õmblus.

14. Õmble kant tasku tagumisel poolel väikeste peitepistetega. Kandi otsad palista 1 cm laiuselt ja kinnita ka väikeste peitepistetega.

15. Kinnita tunneli üleloomispistetega ääristatud kangas tasku paremale poolele nõõpnõeltega.

16. Täpse õmbluse saamiseks joonista 1 cm kaugusele õmbluskriidiga joon, õmble õmblusmasinaga. Õmbluse algus ja lõpp tee edasi-tagasi õmblusega, pressi õmblus.

17. Palista tunneli otsad, traagelda, õmble õmblusmasinaga. Peida õmbluste niidiotsad kanga sisse.

18. Palista tunneli alumine äär, kinnita väikeste peitepistetega.

19. Pressi valmis tasku läbi niiske riide
20. Taskule võöks saad punuda säärepaela, vali lõngad, mis sobiksid tasku värvidega. **Säärepaela** punumise õpetus tikkimise õpikus lk 134.

Arutle koos klassikaaslastega rahvariiete kandmise üle.

Loe rahvarõivastest, tikkimise õpikust lk 96-129.

Lisa 8.1. Tööjuhendi „Lihula seelikumotiiviga lahttasku“ töökava näidis õpetajale

Töö liik	materjaliõpetus, tikkimine, õmblemine, paela punumine
Klass	III kooliaste 8.-9. klass
Eesmärgid	<p>õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> – teab Lihula lilltikandit ja Lihula tikitud seelikute motiive – oskab tikkida Lihula lilltikandi pisteid: madalpiste, mähkpiste – oskab läbi augustatud kile mustrit kangale kanda – oskab kangast lõigata, traageldada, palistada, kantida, õmmelda peitepisteid – valmistab lahttasku tööjuhendis olevate etappide järgi – oskab punuda säärepaela
Mõisted	mähkpiste, madalpiste, lihtõmblus, palistamine, kantimine, kandipael, peitepisted
Materjalid	villane kangas, puuvillane kangas, 12/2 villased lõngad, niit, atlaskant, mustrirehed, kile, Nivea habemeajamiskreem
Töövahendid	käärid, joonlaud, rätsepakriit, tikkimisnõel, nõõpnõelad, valge tindipliiats, veekindel marker, jämedam sukanõel, küünal, tikud, triikraud, õmblusmasin
Kirjandus	<ul style="list-style-type: none"> – Anu Pink & Kristi Teder „Tikkimine. Väike rahvarõivaõpetus” – Anu Pink „Õmblemine” – Lihula Lilltikandi Selts „Lihula lilltikand. Õpetus. Mustrid. Inspiratsioon”
Aeg	22 tundi
2 tundi	<p>Lihula lilltikandi ja Lihula punasepõhjaliste tikitud seelikutega tutvumine, raamat: „Lihula lilltikand. Õpetus. Mustrid. Inspiratsioon” . Näidis lahttaskute vaatamine.</p> <p>Mustri valimine, joonistamine kilele, kile augustamine.</p>
2 tundi	<p>Kanga mõõtmise ja lõikamise lõike järgi.</p> <p>Mustri kandmine kangale, mustri viimistlemine valge tindipliiatsiga.</p> <p>Mustrirehede pistete joonistamine värvipliiatsitega. Lõngade valimine.</p>

2 tundi	Madalpiste ja mähkpiste õppimine, tikkimine. Lõngaotste peitmine. Kodus: tikandi tikkimine (1 h.)
2 tundi	Lahttasku tikkimine, madalpiste, pistesuunad, lõngaotste peitmine. Õpilaste individuaalne juhendamine. Kodus: tikandi tikkimine (1 h.)
2 tundi	Lahttasku tikkimine, madalpiste, pistesuunad. Õpilaste individuaalne juhendamine. Kodus: tikandi tikkimine (1 h.)
2 tundi	Lahttasku tikkimine, madalpiste, pistesuunad. Õpilaste individuaalne juhendamine. Kodus: tikandi tikkimine (1 h.)
2 tundi	Tikandi viimistlemine, aurutamine läbi niiske riide. Lahttasku õmblemine: traageldamine, kantimine, õmblusmasinaga lihtõmblus, otstes edasi-tagasi õmblus, peitepiste. Kodus: peitepiste lõpetamine (1 h.)
2 tundi	Lahttaskule tunneli õmblemine, palistamine, lihtõmblus, peitepiste. Tasku viimistlemine ja aurutamine
2 tund	Säärepaela punumise õppimine (kaltsulõngast õppevahend) ja punumine. Säärepaelast vööle lõngade valimine, mõõtmine. Kodus: säärepaela punumine (1 h.)
2 tundi	Säärepaela punumine. Kodus: säärepaela punumine (1 h.)
2 tundi	Säärepaela punumine. Kodus: säärepaela punumise lõpetamine (... h.)
Hindamine	<ul style="list-style-type: none"> – tikkimine – õmblemine – paela punumine

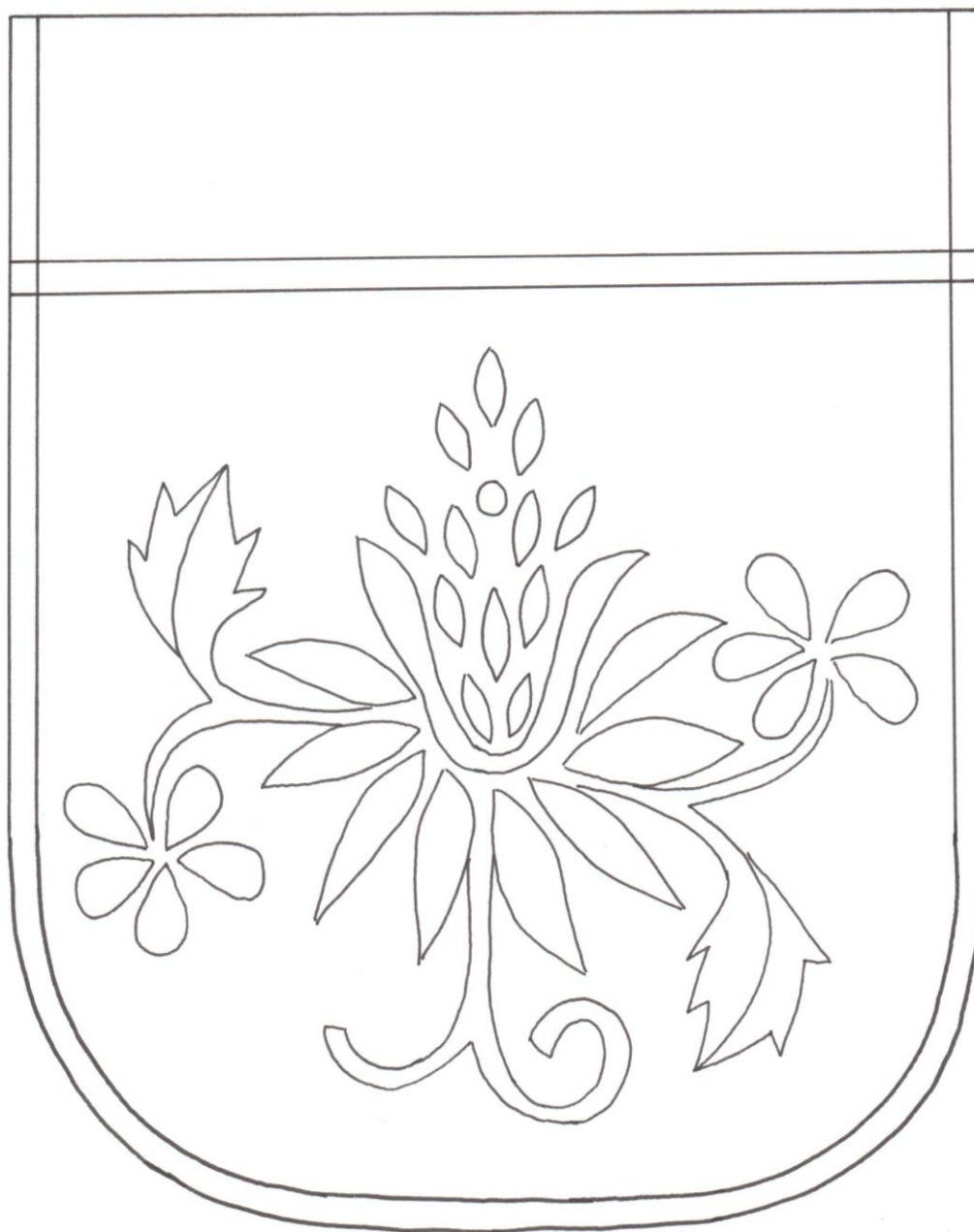
Töökava koostas: Maarja Jõevee

Lisa 8.2. Mustri lehed Lihula seelikumotiiviga lahttaskule

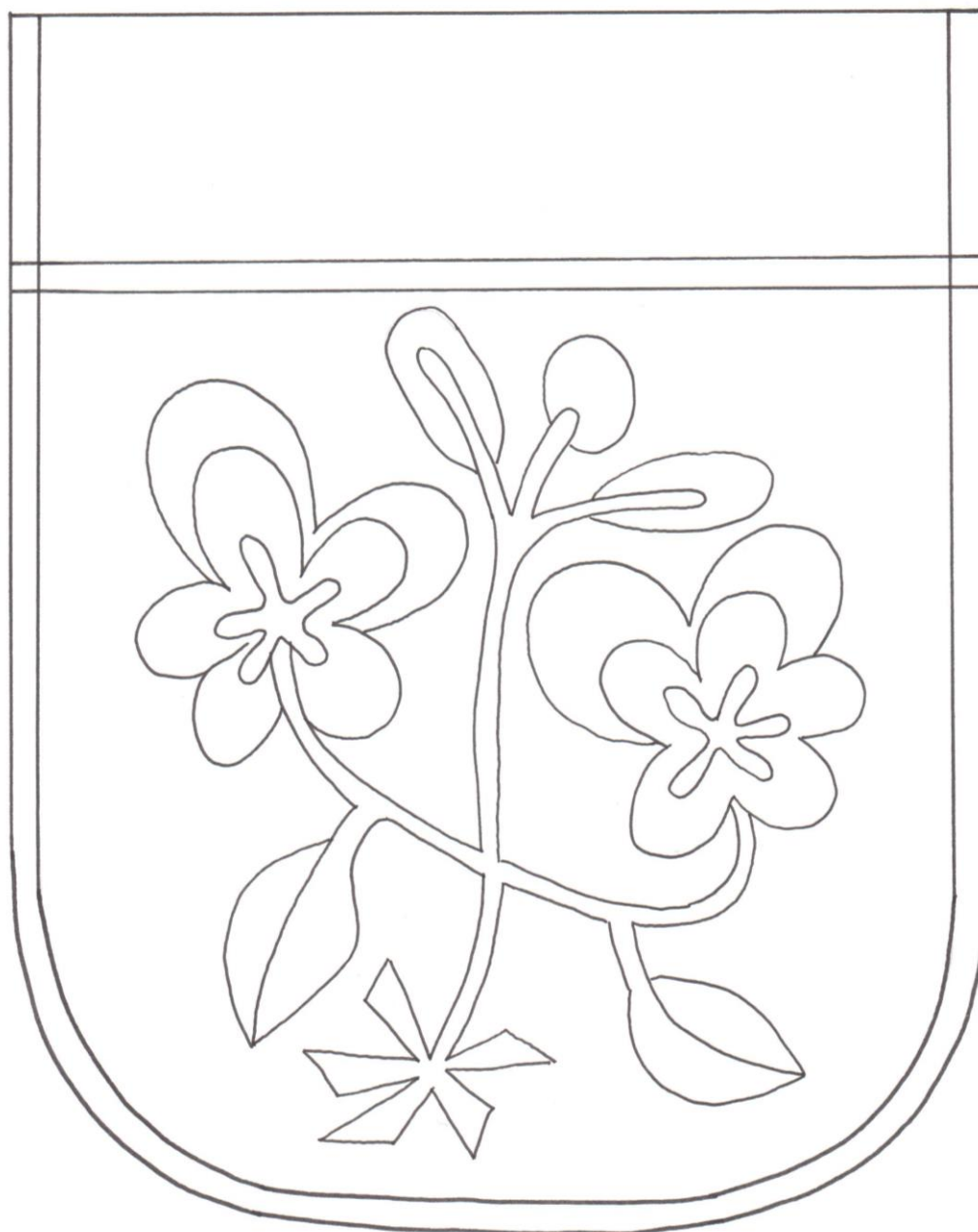
Inspiratsioon: Lihula rahvariideseelik

Mustri joonistas: Maarja Jõevee

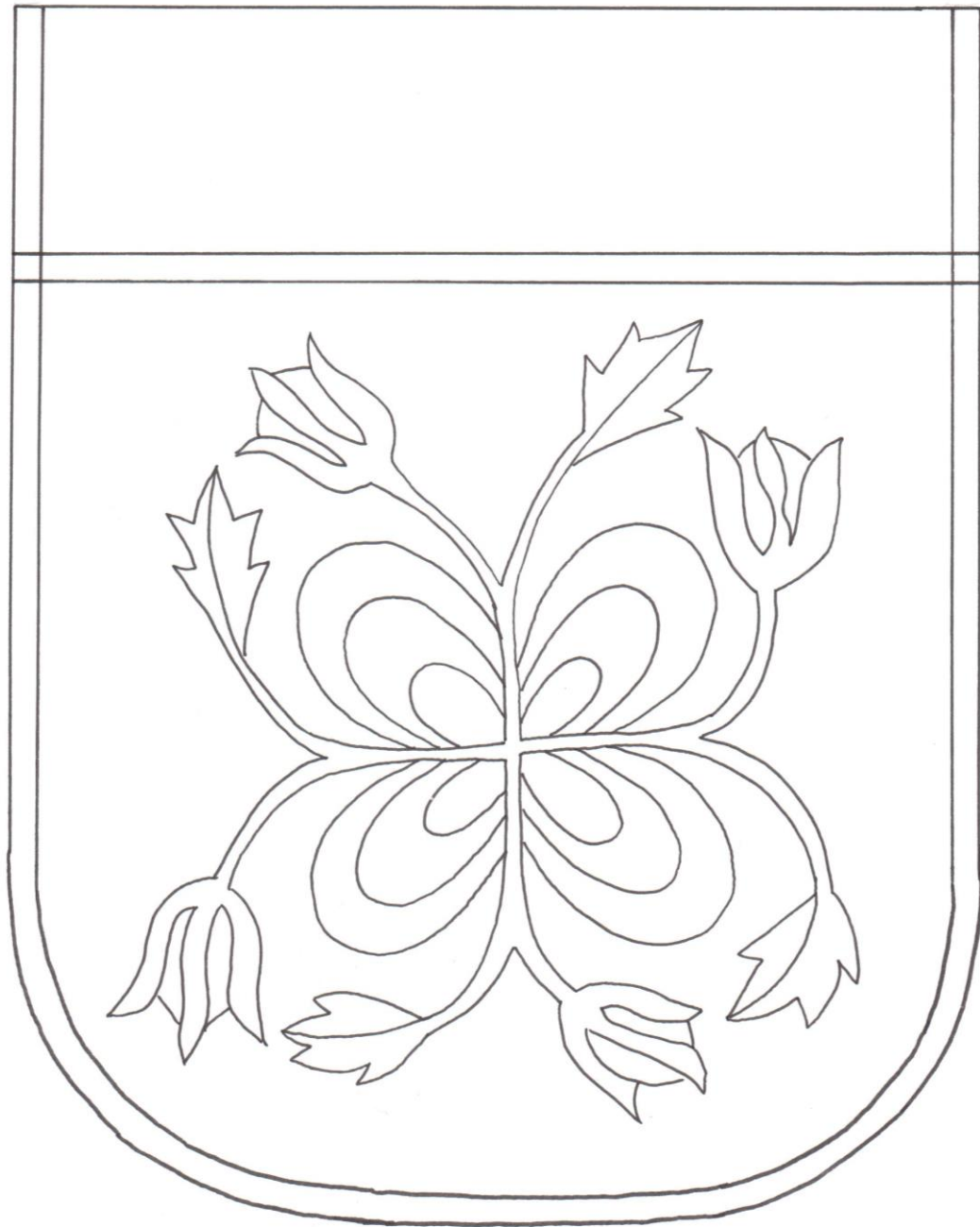
Inspiratsioon: Lihula rahvariideseelik

Mustri joonistas: Maarja Jõevee

Inspiratsioon: Lihula rahvariideseelik

Mustri joonistas: Maarja Jõevec

Lisa 9. Hindamismudel Lihula lilltikandiga käsitöösemetele

Kriteerium	Hinne 5	Hinne 4
Kavandamine	<ul style="list-style-type: none"> – Värvilahendus ja kavand on teostatud väga hästi. – Töö teostamisel on arvestatud kavandiga. – Saab iseseisvalt hakkama lõngade valimisega. 	<ul style="list-style-type: none"> – Värvilahendus ja kavand on teostatud hästi. – Töö teostamisel on arvestatud kavandiga, aga on tehtud muudatusi. – Vajab veidi abi lõngade valimisel.
Tikkimine	<ul style="list-style-type: none"> – Tikand on teostatud ilusate, ühtlaste pistetega. – Tikandi tagumine pool on korrektne. – Tikand on teostatud iseseisvalt. – Oskab väga hästi tööjuhendi järgi töötada. 	<ul style="list-style-type: none"> – Tikand on teostatud ühtlaste pistetega. – Tikandi tagumisel poolel on mõningad vead. – Tikandi teostamisel on vajanud veidi abi. – Vajab vähest abi tööjuhendi järgi töötamisel.
Õmblemine	<ul style="list-style-type: none"> – Kangad on mõõdetud täpselt ja lõigatud korrektselt. – Kangaste ühendamine ja traageldamine on teostatud väga hästi. – Oskab väga hästi õmblusmasinaga õmmelda, õmblused on täpsed ja sirged. – Saab tööjuhendist väga hästi aru. 	<ul style="list-style-type: none"> – Kangaste mõõtmisel ja lõikamisel on vajanud vähest abi. – Kangaste ühendamine ja traageldamine on teostatud hästi. – Oskab õmblusmasinaga õmmelda, töös mõned ebatäpsused. – Saab tööjuhendist aru, vajab vähest abi.
Paela-punumine	<ul style="list-style-type: none"> – Lõngavalik on väga hästi teostatud. – Pael on punutud väga ilusasti ja ühtlaselt. – Oskab töötada iseseisvalt tööjuhendi järgi. 	<ul style="list-style-type: none"> – Lõngavalik on hästi teostatud. – Pael on punutud ühtlaselt, on vajanud vähest abi. – Oskab töötada tööjuhendi järgi, vajab veidi juhendamist.

Kriteerium	Hinne 3	Hinne 2
Kavandamine	<ul style="list-style-type: none"> – Kavandamisel ei ole idee ja värvilahendus läbimõeldud. – Kavand lohakalt teostatud. – Lõngade valimisel vajab palju abi. 	<ul style="list-style-type: none"> – Kavandamisel idee teostamata. – Kavand vormistamata. – Ei oska oma tööle lõngu valida.
Tikkimine	<ul style="list-style-type: none"> – Tikand on teostatud ebaühtlaste pistetega. – Tikandi tagumisel poolel on palju vigu. – Tikandi teostamisel on vajanud palju abi. – Ei saa tööjuhendist aru, vajab abi. 	<ul style="list-style-type: none"> – Tikand on teostatud väga ebaühtlaste pistetega. – Tikandi tagumisel poolel on kõik lõngaotsad peitmata. – Tikandi teostamisel on vajanud pidevalt abi. – Ei oska tööjuhendit lugeda.
Õmblemine	<ul style="list-style-type: none"> – Kangaste mõõtmisel ja lõikamisel on vajanud palju abi. – Kangaste ühendamine ja traageldamine on teostatud lohakalt. – Õmblusmasinaga õmblemisel vajab palju abi. – Õmblused ei ole sirged, töös on mitmeid ebatäpsusi. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ei saa hakkama kangaste mõõtmise ja lõikamisega. – Kangaste ühendamine ja traageldamine on teostatud väga lohakalt, on vajanud pidevalt abi. – Ei oska õmblusmasinaga õmmelda. – Õmblused on väga kõverad, töös on palju ebatäpsusi.
Paela-punumine	<ul style="list-style-type: none"> – Lõngavalikul vajab abi. – Pael on punutud ebaühtlaselt, vajab abi. – Ei oska iseseisvalt tööjuhendi järgi töötada, vajab pidevalt abi. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ei oska iseseisvalt lõngu valida. – Ei saa iseseisvalt punumisega hakkama. – Ei oska tööjuhendi järgi töötada.

Lisa 10. Fotod näidistöödest

Foto 1. „Monogrammidega nõelaraamat” (Allikas: Jõevee, 2019)

Foto 2. „Monogrammidega nõelaraamat” (Allikas: Jõevee, 2019)

Foto 3. „Lillekimbuga käsitöökott” (Allikas: Jõevee, 2019)

Foto 4. „Lillekimbuga käsitöökott” (Allikas: Jõevee, 2019)

Foto 5. „Lillemotiiviga mündikott” (Allikas: Jõevee, 2019)

Foto 6. „Lillemotiiviga mündikott” (Allikas: Jõevee, 2019)

Foto 7. „Lillemustriga märkmikukaaned” (Allikas: Jõevee, 2019)

Foto 8. „Lillemustriga märkmikukaaned” (Allikas: Jõevee, 2019)

Foto 9. „Lihula seelikumotiiviga lahttasku” (Allikas: Jõevee, 2019)

Foto 10. „Lihula seelikumotiiviga lahttasku” (Allikas: Jõevee, 2019)

Foto 11. „Lihula seelikumotiiviga lahttasku” (Allikas: Jõevee, 2019)

LIHTLITSENTS

Lihtlitsent lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks.

Mina, Maarja Jõevee

sünnikuupäev: 22.02.1972

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
TÖÖJUHENDID LIHULA LILLTIKANDIS KÄSITÖÖESEMETE TEOSTAMISEKS II
JA III KOOLIASTMES

mille juhendaja on Irja Vaas (MA),

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi Dspace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi Dspace' i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, 20.05.2019